

सालक अनि सालकहरु

बाल सृजना संग्रह

हरियो वन कार्यक्रम

USAID
अमेरिकी जनताबाट

सालक अनल सालकहरु

बाल सृजना संग्रह

हरियो वन कार्यक्रम

USAID
अमेरिकी जनताबाट

WWF

care

FECOFUN

NTNC

सामग्री सङ्कलन : साना स्तनधारी प्राणी संरक्षण तथा अनुसन्धान फाउण्डेशन, नेपाल

सम्पादन : विष्णु अच्छामी, अंकुर श्रेष्ठ, सविता गुरुङ, अदिती सुब्बा, श्याम कुमारी सारु, तुल्सी लक्ष्मी सुवाल, सागर दाहाल, सन्तोष पुडासैनी

आवरण चित्र : करण नगरकोटी (डल्फिन अंग्रेजी माध्यमिक विद्यालय)

पृष्ठ चित्र : सुधा नगरकोटी (कीटिनी माध्यमिक विद्यालय)

चित्राङ्कन कर्ता : कुलदिप जंग बहादुर गुरुङ**साजसज्जा** : विष्णु अच्छामी

प्रकाशक : डब्लु डब्लु एफ नेपाल, हरियो वन कार्यक्रम
तथा
साना स्तनधारी प्राणी संरक्षण तथा अनुसन्धान फाउण्डेशन

ISBN : 978-9937-0-5556-7

डिस्क्लेमर: यो पुस्तक अमेरिकी जनताद्वारा अमेरिकी विकास नियोग (युएसएड) को माध्यमबाट प्रदान गरिएको उदार सहयोगबाट सम्भव भएको हो । यसमा उल्लेखित विषयवस्तु लेखकको जिम्मेवारी हो र यसले युएसएड तथा अमेरिकी सरकारको धारणा प्रतिनिधित्व गरेको मानिने छैन ।

हाम्रो भनाई

यस “सालक अनि सालकहरु” सृजना संग्रह, विद्यालयमा अध्ययनरत छात्रछात्राहरुद्वारा रचिएका कथा, लेख तथा चित्रहरुको संगालो हो । यी लेख रचनाहरु काठमाण्डौं, भक्तपुर र ललितपुर जिल्लामा, साना स्तनधारी प्राणी संरक्षण तथा अनुसन्धान फाउण्डेशन द्वारा तरोंगा फाउण्डेशन अस्ट्रेलियाको आर्थिक सहयोगमा संचालित अन्तर विद्यालय कथा लेखन तथा चित्रकला प्रतियोगितामा सहभागी विद्यार्थीहरुबाट संकलन गरिएको हो तथा डब्लु डब्लु एफ, नेपालको सहयोगमा किताबको रुपमा प्रकाशन गरिएको हो ।

पछिल्लो समयमा प्राकृतिक तथा मानवीय कारणले सालकको संख्या दिनप्रतिदिन घटिरहेको छ । विश्वमा पाइने आठ प्रजातिका सालकमध्ये संसारमै दुर्लभ मानिएका दुई प्रजाति- कालो सालक अर्थात् चाइनिज प्याङ्गोलिन र तामे सालक अर्थात् इन्डियन प्याङ्गोलिन नेपालमा पाइन्छन् । अन्तराष्ट्रिय प्रकृति संरक्षण संघ (आइयुसिएन) ले सालकका आठै प्रजातिलाई रातो सुचीमा सूचीकृत गरेको छ । जसमध्ये कालो सालकलाई जोखिमपूर्ण र तामे सालकलाई खतरायुक्त सुचीमा राखेको छ । वन्यजन्तुको अवैध व्यापार सम्बन्धी अन्तराष्ट्रिय महासन्धि (साइटिस) ले सालकलाई अनुसूची १ मा राखेको छ र यसको व्यापार व्यवसाय गर्न दण्डनीय बनाएको छ । राष्ट्रिय निकुञ्ज तथा वन्यजन्तु संरक्षण ऐन, २०२९ ले नेपालमा पाइने दुवै सालकलाई संरक्षित वन्यजन्तुका सुचिमा राखेको छ । हरेक वर्ष फेब्रुअरी महिनाको तेस्रो शनिवार विश्व सालक दिवस मनाउने गरिन्छ । साना स्तनधारी प्राणी संरक्षण तथा अनुसन्धान फाउण्डेशन विगत दश वर्षदेखि सालक संरक्षण तथा अनुसन्धानमा निरन्तर कार्यरत छ ।

यहि दौरानमा सन् २०१८ मा काठमाडौं, भक्तपुर र ललितपुर जिल्लामा सालक संरक्षण सम्बन्धि जनचेतना तथा विद्यालय केन्द्रित चेतनामुलक कार्यक्रमहरु संचालन गरिएको थियो । काठमाण्डौ उपत्यकामा तीनवटै जिल्लाहरुमा अन्तर विद्यालय सृजनात्मक कार्यक्रमको आयोजना गरिएको थियो । विद्यालयहरुको छनौट गर्दा सालकको बासस्थान भएका ठाउँ वरपरका विद्यालयहरुलाई प्राथमिकता दिइएको थियो । सहभागी विद्यार्थीहरुका सबै सृजनाहरु मौलिक र उत्कृष्ट छन् । कथा र चित्रहरुले चोरी शिकार, तस्करी तथा प्राकृतिक कारणले सालकको अस्तित्व खतरामा पुगेका कुराहरु साथै सालक हुँदा र नहुँदा पर्यावरणमा पर्न जाने असरहरु र सालक जोगाउन गर्न सकिने अभियानका कुराहरुलाई रचनात्मक रुपमा प्रस्तुत गरेका छन् । यिनै प्रतियोगितामा सृजित चित्र तथा कथाहरु मध्य उत्कृष्ट सृजनाहरुलाई पुरस्कृत पनि गरेका छौं ।

कथा लेखनतर्फ काठमाण्डौं जिल्लाबाट श्री मंगलोदय माध्यमिक विद्यालयकी छात्रा प्रसंशा अधिकारी प्रथम, सोहि विद्यालयकी छात्रा स्मृती अवस्थि द्वितीय, माउण्ट चन्द्रागिरी अंग्रेजी बोर्डिङ विद्यालयका छात्र अमित गोपाली तृतीय र श्री चण्डिका देवी माध्यमिक विद्यालयकी छात्रा मोनिका गुरुङ सान्त्वना, भक्तपुरबाट श्री शान्ति निकेतन माध्यमिक विद्यालयकी छात्रा तारा ज्वाखा प्रथम र गणेश माध्यमिक विद्यालयकी छात्रा सिम्रन बस्नेत द्वितीय भएका छन् । ललितपुरबाट डल्फिन अंग्रेजी माध्यमिक विद्यालयकी छात्रा दिया सिलवाल प्रथम, कीटिनी माध्यमिक विद्यालयकी छात्रा सुदिकक्षा तिमल्सिना द्वितीय, सूर्योदया शैक्षिक विकास प्रतिष्ठानकी छात्रा कविता राई तृतीय त्यसै गरी श्री सिद्धेश्वर आधारभुत विद्यालयकी छात्रा अनिता तामाङ सान्त्वनातर्फ पुरस्कृत भएका छन् ।

चित्रकला प्रतियोगितामा काठमाण्डौं जिल्लाबाट माउण्ट चन्द्रागिरी अंग्रेजी बोर्डिङ विद्यालयकी छात्रा शान्ति जिमी प्रथम, श्री चण्डिका देवी माध्यमिक विद्यालयका छात्र सञ्जिव सुनुवार द्वितीय, माउण्ट चन्द्रागिरी अंग्रेजी बोर्डिङ विद्यालयकी छात्रा युनिशा परियार तृतीय र श्री मंगलोदय माध्यमिक विद्यालयका छात्र रविन तामाङ सान्त्वना, भक्तपुरबाट गणेश माध्यमिक विद्यालयका छात्र निरन आले मगर प्रथम, श्री शान्ति निकेतन माध्यमिक विद्यालयका छात्र विनोद तामाङ द्वितीय, गणेश माध्यमिक विद्यालयका छात्र अनिल तामाङ तृतीय र श्री शान्ति निकेतन माध्यमिक विद्यालयका छात्र बुद्ध तामाङ सान्त्वना, ललितपुरबाट कृसेन्ट एकाडेमी अंग्रेजी विद्यालयका छात्र सोनाम तामाङ प्रथम, कीटिनी माध्यमिक विद्यालयकी छात्रा सुधा नगरकोटी द्वितीय, डल्फिन अंग्रेजी माध्यमिक विद्यालयका छात्र करण नगरकोटी तृतीय, पुष्पाञ्जली माध्यमिक विद्यालयका छात्र प्रविण कार्की र सोहि विद्यालयका छात्र विवेक तामाङ सान्त्वनातर्फ पुरस्कृत भएका छन् ।

आठौं विश्व सालक दिवसको अवसरमा प्रकाशित यस पुस्तकको मुख्य उद्देश्य अति संकटापन्न र दुर्लभ सालकको संरक्षण सम्बन्धमा विद्यार्थीहरुले सृजना गरेका मौलिक रचनाहरुलाई सबै सामु पुर्‍याई संरक्षणमा सबैलाई उत्प्रेरित गराउनु हो । यस सृजना संग्रहले समग्र समुदाय, विद्यालय तथा विद्यार्थीहरुलाई सालक संरक्षण प्रति अभि जागरुक र सक्रिय बनाउने अपेक्षा राखेका छौं तथा सालक लगायत अन्य वन्यजन्तुको संरक्षण अभियानमा नयाँ उर्जा थप्ने कुरामा विश्वस्त छौं ।

- सम्पादक

कृतज्ञता ज्ञापन

सालकको संरक्षणमा बालबालिकाको भुमिका महत्वपूर्ण रहन्छ । विद्यार्थीहरूका सृजनात्मक तथा कलात्मक सोच र प्रस्तुति विना यो पुस्तक सफल हुन सक्दैन थियो । सालक संरक्षण सम्बन्धि चित्र तथा सृजनात्मक लेखन प्रतियो गितामा भाग लिने सम्पूर्ण विद्यार्थीहरूलाई धन्यवाद ज्ञापन गर्न चाहन्छौ । साथै आफ्ना विद्यार्थीहरूलाई कथा लेखन तथा चित्रकारितामा प्रेरणा दिई सहभागी गराउनु भएका भक्तपुर, काठमाण्डौ र ललितपुर जिल्लाका सम्पूर्ण विद्यालयहरू (काठमाण्डौ जिल्लाका मंगलोदय माध्यमिक विद्यालय, माउन्ट चन्द्रागिरी अंग्रेजी बोर्डिङ माध्यमिक विद्यालय, श्री चण्डिका देवी माध्यमिक विद्यालय र प्रभात माध्यमिक विद्यालय, भक्तपुर जिल्लाका श्री शान्ति निकेतन माध्यमिक विद्यालय र गणेश माध्यमिक विद्यालय, तथा ललितपुर जिल्लाका पुष्पाञ्जली माध्यमिक विद्यालय, डल्फिन अंग्रेजी माध्यमिक विद्यालय, क्रिसेन्ट एकेडेमी अंग्रेजी विद्यालय, किट्टी माध्यमिक विद्यालय, सूर्योदय शैक्षिक विकाश प्रतिष्ठान र श्री सिद्धेश्वर आधारभुत विद्यालय) लगायत कार्यक्रममा प्रत्यक्ष अप्रत्यक्ष रूपमा सहयोग पुर्याउनु भएका काठमाण्डौ उपत्यकाका समस्त विद्यालय (चुनदेवी माध्यमिक विद्यालय, महालक्ष्मी आधारभुत विद्यालय, नोबेल भिलेज अंग्रेजी बोर्डिङ विद्यालय, विद्या सागर बोर्डिङ विद्यालय, किङ्गडम अंग्रेजी विद्यालय, फूलचोकी अंग्रेजी विद्यालय, सरस्वती माध्यमिक विद्यालय, सरस्वती आधारभुत विद्यालय, डोलेश्वर आधारभुत विद्यालय र मुनसाइन अंग्रेजी विद्यालय) प्रति हार्दिक आभार व्यक्त गर्न चाहन्छौ ।

यसका साथै विभिन्न सामुदायिक वन उपभोक्ता समूहहरू (सा.व.उ.स) (काठमाण्डौ जिल्लाका बाघबशिला सा.व.उ.स, लगलगे पाखा सा.व.उ.स, सेतीदेवी महिला सा.व.उ.स, महालक्ष्मी सा.व.उ.स, गणेश देवी वन सा.व.उ.स, महाकालस्थान सा.व.उ.स, गुमालचौकी सचेत महिला सा.व.उ.स, महालक्ष्मी मातातीर्थ सा.व.उ.स, तथा भक्तपुर जिल्लाका तौडलछाप सा.व.उ.स, तलेजु देवी सा.व.उ.स, विमलेश्वर सा.व.उ.स, डोके डाँडा सा.व.उ.स, नवदुर्गा सा.व.उ.स, रानीकोट सा.व.उ.स, काक्रेबारी भित्रीवन सा.व.उ.स र हरियाली सा.व.उ.स र ललितपुर जिल्लाका विशङ्खु नारायण सा.व.उ.स, पात्लेछाप सा.व.उ.स, काप्रेछाप सा.व.उ.स, कोतगाउँ सा.व.उ.स, गोदावरी कुण्ड सा.व.उ.स, पात्ले मुलडोल सा.व.उ.स, नौधारा सा.व.उ.स, दियालो सा.व.उ.स र जयभद्रे सा.व.उ.स. समस्तलाई सालकको अनुसन्धान, क्षमता अभिवृद्धिकरण कार्यशाला र चेतना अभिवृद्धि कार्यक्रममा उहाँहरूको सहभागिता र सहयोगको लागि धन्यवाद व्यक्त गर्दछौ ।

विद्यालय स्तरीय रचनात्मक कार्यक्रमलाई सञ्चालन र व्यवस्थापन गर्न सहयोग गर्नु भएकोमा तेजाव पुन, प्रतिक्षा श्रेष्ठ, जुना राई र दिलीप चन्दलाई धन्यवाद ज्ञापन गर्न चाहन्छौ ।

साथै विद्यालय स्तरीय सृजनात्मक प्रतियोगिता संचालन गर्न सहयोग गर्नुभएका समस्त व्यक्ति, व्यक्तित्व, विद्यालयका शिक्षकवर्ग, विद्यार्थीवर्ग, तथा सल्लाह सुझाव दिनुहुने व्यक्ति, रचना मुल्याङ्कन तथा सम्पादनमा सहयोग पुर्याउनुहुने सम्पूर्णमा कृतज्ञता ज्ञापन गर्दछौ । साथै, यो पुस्तक छपाउन सहयोग गरिदिनु हुने अमेरिकी विकास नियोग (युएसएड) प्रति आभारी छौ ।

- उब्लु उब्लु एफ नेपाल, हरियो वन कार्यक्रम

तथा

साना स्तनधारी प्राणी संरक्षण तथा अनुसन्धान फाउण्डेशन

सन् २०१९।१।२४

बाल सृजना संग्रह

सृजना क्रम

१.	डोल्मा र छिरिङ्ग	१
२.	सुन्दर गाउँ	३
३.	सालकको जंगल	५
४.	हरिले बुभ्यो	७
५.	परिवर्तित समय	९
६.	सत्कर्म	११
७.	राम र सालक	१३
८.	रामको सपना	१५
९.	श्याम सुधियो	१७
१०.	सालक र हर्के	१९
११.	किसान र सालक	२१
१२.	अनमोल र सालकको मित्रता	२३
१३.	हजुरआमाको कथा	२७
१४.	सालक नहुँदा	२९
१५.	सालक संरक्षण	३१
१६.	सालकको कथा	३३
१७.	इमा र सीमाको सालक संरक्षण अभियान	३५
१८.	म सालक हुँ	३७
२८.	सालक एक चिनारी	३९
२९.	सालकको जानकारी	४१
१९.	The Amazing Small Mammal	४३
२०.	Story of Pangolin	४५
२१.	Harish and the Pangolin	४७
२२.	Pangolin Fighting for Their Life	४९
२३.	Hard Work Results	५३
२४.	Pangolin and Its Conservation	५५
२५.	Pangolin the Savior	५७
२६.	Conservation of Pangolin	५९
२७.	Our Future- Pangolin	६१
३०.	Introduction of Pangolin	६३
३१.	Beneficial Animal : Pangolin	६५

(तस्वीर: डब्लु डब्लु एफ नेपाल, हरियो वन कार्यक्रम/कुलदिप जंग बहादुर गुरुङ)

डोल्मा र छिरिङ्ग

- ममता गुरुङ्ग

श्री चण्डिका माध्यमिक विद्यालय, काठमाण्डौ

एउटा गाउँमा डोल्मा र छिरिङ्ग नाम गरेका दुई जना विद्यार्थीहरु थिए। उनीहरु सँगै विद्यालय जान्थे र सँगै फर्कन्थे। डोल्माको गाउँ वारी र छिरिङ्गको गाउँ पारी थियो। डोल्मा धेरै पढेर सालक संरक्षण गर्न तर्फ लागिन्। छिरिङ्ग चाहिँ बीचमै पढाई छोडेर जंगलतिर डुलिरहन्थ्यो।

एक दिनको कुरो हो। डोल्मा जंगलमा सालकको बारेमा बुझ्न गइन्। जाँदाजाँदै जंगलमा छिरिङ्ग दुःखी भएर बसिरहेको देखेर डोल्माले सोध्छे, “छिरिङ्ग किन दुःखी भएर बसिरहेको? अनि तिमीलाई धेरै समय पछि देख्दैछु त।” “अ म तिमीलाई पनि धेरै समय पछि देख्दैछु” डोल्माले फेरि सोध्छे, “तिमी किन दुःखी भएको त?”

“धेरै समय अघि मैले बीचमै पढाई छोडिदिएँ। विद्यालय जान छोडेपछि म र मेरा गाउँका साथीहरु जंगलमा हिंडिरहेको बेला एउटा अनौठो जनावर देख्यौं। हामीले यो अनौठो जनावर मारेर घरमा लिएर गयौं र यसको मासु खायौं। हामीले यो अनौठो जनावरको बाहिरको खपटा बजारमा लगेर बेचिदियौं। हामीले त्यो अनौठो जनावरको नाम सालक रहेछ भनेर पछि थाहा पायौं। सालकलाई मार्न म र मेरा गाउँका साथीहरु सालकलाई खोज्दै जंगलमा गयौं। जंगलमा जाँदाजाँदै हामीले सालक र सालकका स-साना बच्चाहरु देख्यौं। यो देखासाथ हामी सालकलाई मारेर बेच्न थाल्यौं। पहिले हाम्रो गाउँमा धेरै अन्न फल्थ्यो। जब हामीले सालक माउँदै बजारमा लदै बेच्यौं, सालकको संख्या घट्न थाल्यो। सालक जंगलमा नदेखेको केही समयपछि नै गाउँमा फरक देखिन थाल्यो। पहिलेपहिले धेरै फल्ने बालीनालीमा

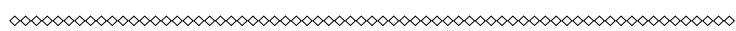
सालक नभएपछि कमिला र धमिरा लागेर केही नफलेका कारण गाउँका मानिसहरूले रसायानिक मल, विषादि औषधि प्रयोग गर्न थाले । रसायानिक मल विषादि औषधि हालेको खानेकुरा खान थालेपछि गाउँको मानिसलाई विभिन्न थरीका रोग लाग्न थाल्यो । सालक मासिएपछि हाम्रो गाउँको जंगल पातलो र सुकेको जस्तो देखिन थाल्यो । हाम्रो गाउँ घरमा भएको काठका घरहरू पनि कमिला र धमिराले खाएर घरको आयु कम भयो,” छिरिङ्गले भन्यो ।

डोल्माले भन्छे, “होइन, तिमीले यस्तो गर्नु हुँदैन थियो । सालकले हामीलाई धेरै फाइदा पुऱ्याउँछ । तिमीले त सालकको महत्व नै बुझेको रहेनछौ । म भन्छु, तिमी कान खोलेर सुन, सालक भनेको किसानको साथी र जंगलको किसान हो । सालकले नै जंगल गोडमेल् गरेर जंगललाई हराभरा बनाउँछ । सालक बसेको ठाउँमा माटो मलिलो भएका कारण बालीनाली सप्रेको हो किनभने सालकले माटोमा पुगनुपर्ने अक्सिजन पुऱ्याउँछ । त्यसले माटोको उर्वराशक्ति बढाउँछ । सालकले हामीलाई आक्रमण गर्दैन । सालकले कमिला र धमिरा खान्छ । त्यसकारण कमिला र धमिरा हाम्रो घरसम्म आउँन पाउँदैन । सालकलाई हामीले संरक्षण गरेमा हामीलाई धेरै फाइदा हुन्छ । तिमीले भनिहाल्यौं नि, सालक नहुनासाथ बालीनाली नसप्रेएको । सालकले गर्दा हामीलाई बालीनालीमा विषादि औषधि हाल्न आवश्यक हुँदैन । यस कारण मेरो गाउँमा हेर, कति धेरै बालीनाली सप्रेएको छ । तिम्रो गाउँको जंगल भन्दा मेरो गाउँको जंगल कति बाक्लो र हरियो देखिन्छ । त्यो सब सालकले गर्दा नै भएको हो । हाम्रो गाउँमा सालकको संरक्षण भएको छ, त्यसैले मेरो गाउँको जंगल हराभरा भएर आकर्षक देखिन्छ ।”

छिरिङ्गले भन्छ, “तिमीले त मेरो आँखा खोलीदियौ ।” त्यसैले म तिमीलाई धेरै धन्यवाद दिन चाहन्छु । डोल्मा म तिमीलाई एउटा कुरा भन्छु, म यो जंगलबाट केही सालक हाम्रो जंगलमा लान्छु नि हुन्न ?” डोल्माले छिरिङ्गको प्रस्ताव स्वीकार गर्छे । छिरिङ्गले ४, ५ वटा सालक लिएर आफ्नो जंगलमा छाडिदिन्छ । केही समयपछि सालकको संख्या बढ्छ । सालकको संख्या धेरै भए पछि छिरिङ्गको गाउँ पनि डोल्माको गाउँ जस्तै हरियो र बाक्लो देखिन थाल्छ । छिरिङ्गको गाउँमा पनि धेरै बालीनाली सप्रेन्छ । त्यहाँको मानिस पनि स्वस्थ र निरोगी जीवन जिउन थाल्छन् ।

सालकको संख्या बढेपछि छिरिङ्गको गाउँको साथी आउँछ र सालकको शिकार गर्न जाउँ भन्छ । छिरिङ्गले “हुँदैन, हामीले यस्तो गर्नु हुँदैन, सालकलाई मार्न थाल्यौं भने हामीलाई नै बेफाइदा हुन्छ” भनेर डोल्माले सुनाएका कुरा उनको गाउँका सबै मानिसलाई जम्मा पारेर सुनाउँछ र सबैलाई सालकको संरक्षण गर्नुपर्छ भनेर सिकाउँछ ।

छिरिङ्ग र डोल्माको गाउँ अहिले धेरै हरियो र बाक्लो भएकाले त्यो दुई गाउँ सुन्दर भएका छन् ।

सुन्दर गाउँ

- मोनिका गुरुङ
श्री चण्डिका देवी माध्यमिक विद्यालय, काठमाण्डौ

धेरै समय अघिको कुरो हो । कुनै ठाउँमा एक घना जंगलको बिचमा एउटा सानो र सुन्दर गाउँ थियो । त्यो गाउँलाई चारैतिरबाट जंगलले घेरेको थियो । त्यो जंगलमा विभिन्न जनावर, चराचुरुङ्गी पाइन्थ्यो । त्यो जंगललाई हरियाली र विभिन्न जनावरहरुको बासस्थानले आकर्षित बनाएका थिए ।

त्यो जंगल पारि अर्को ठूलो गाउँ थियो । त्यो गाउँ अति नै ठूलो र सुन्दर थियो । त्यो गाउँलाई पनि अर्को गाउँलाई भैं आकर्षित पारेर जंगलले घेरेको थियो । त्यो गाउँका गाउँलेले आफुभन्दा पारि रहेको गाउँलाई हेप्दथे । आफ्नो गाउँमा पहिलेदेखि नै विकास भएको र राम्रो तथा ठूलो छ भनी होच्याउथे । तर सानो गाउँका मानिसले भने केही पनि भन्दैन थिए । ठूलो गाउँका मानिसले हेपेका कारण एकदिन त्यो सानो गाउँमा बस्ने राम भन्ने मानिसले गाउँमा विकास गर्नुपर्छ भन्ने कुरा लिएर सभा बस्ने निर्णय गर्यो । त्यो सभामा गाउँका सबै मानिसहरु सहभागी भए । गाउँका मानिसहरु सबैले आ-आफ्नो मन्तव्य व्यक्त गर्दै थिए । त्यतिकैमा गाउँबाट घाँस दाउरा गर्नका लागि जंगल गएको एक महिला त्यहाँ आइपुगिन् । ती महिला आत्तिदै आएको देखेर गाउँलेहरुले सोधे, “के भो नानी ? किन आत्तिएकी ?” ती महिलाले भनिन्: “म दाउरा खोज्दै थिएँ । त्यतिखेर मैले कहिल्यै नदेखेको एउटा जनावर देखें । त्यो जनावरले मार्छ भन्ने डरले म हतपत्त जंगलबाट दौडेर यहाँ आएँ ।” यो खबर सुन्नासाथ सभामा आएका सबै गाउँले सभाको अन्त्य नगरी जंगल गए । जंगलमा गएर भने, “खोई त्यो जनावर कहाँ छ ?” ती महिलाले भनिन् “ऊ त्यहाँ छ ।” गाउँका मानिसहरुले कहिल्यै नदेखेको त्यो जनावर देखेर सबै डराए । त्यसपछि गाउँका मानिस घाँस-दाउरा गर्नका लागि जंगलमा जान छाडे ।

एक दिन रामको गाउँमा शहरबाट मानिसहरु घुम्न आए । गाउँका कोही मानिस खेतवारीमा काम गर्दै थिए भने कोही चाँहि घरमा यत्तिकै बस्दै थिए । शहरबाट आएको ती मानिसहरुले भने, “तपाईंहरु घरमा गाईवस्तु पालेर पनि किन घाँस दाउरा गर्न जंगल नजान्नु भएको ?” त्यसपछि गाउँका मानिसहरुले भने, “हामी ५,६ दिन देखि घाँस काट्न गएका छैनौं । हाम्रो जंगलमा एउटा अनौठो प्रकारको जनावर आएको छ । त्यो जनावरले हामीलाई आक्रमण गर्न सक्छ । त्यसैले हामी नगएका हौं ।” यो कुरा सुन्नासाथ शहरबाट आएका मानिसहरुलाई त्यो जनावर हेर्न उत्सुकता जाग्यो । उनीहरुले गाउँका मानिसलाई जंगलमा गएर त्यो जनावर देखाइदिन अनुरोध गरे । गाउँलेहरुले पनि हुन्छ भनी ती मानिसहरुलाई लिएर जंगलतर्फ लागे । जंगलमा गएर गाउँलेहरुले अलि परैबाट हातले इशारा गर्दै देखाए ।

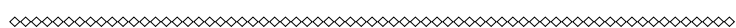
“ऊ त्यही हो त्यो जनावर ।” शहरबाट आएका मानिसहरुले त्यो जनावरलाई हेरे । त्यसपछि उनीहरु गाउँ फर्के । त्यसपछि गाउँका सबै मानिसहरुलाई बोलाएर शहरको मानिसले भन्यो, “मलाई त्यो जनावरबारे सबै ज्ञान छ । त्यसको नाम सालक हो । यसले मानिसलाई कुनै पनि प्रकारको हानि नोक्सानी गर्दैन । यसले जंगलको सुरक्षा गर्छ । यसले मानिसलाई फाइदा दिन्छ । मानिसको लागि एकदमै लाभदायक जनावर हो ।” यो कुरा गर्दा अर्को गाउँको हरि भन्ने मानिस पनि त्यहाँ आएको थियो । उसले आधा कुरा मात्र सुनेको थियो र उल्टो अर्थ लगाएर बुझ्यो । आफ्नो गाउँमा गएर त्यो कुरा सुनायो । त्यसपछि त्यस गाउँका मानिसले सालक आफ्नो जंगलमा छ कि छैन भनेर खोज्न थाले । उनीहरुले आफ्नो गाउँको जंगलमा भएको सालक लगायत अन्य जनावरको चोरी शिकारी गर्न थाले । उनीहरुले सालकको चोरी गर्ने मार्ने, जंगली जनावर बेच्ने गर्न थाले ।

त्यसैगरी, रामको गाउँमा भने सालक देखेर कुनै डर नै नमानी जंगलमा घाँस दाउरा गर्न जान थाले । साथै सालकको बासस्थानलाई संरक्षण गर्न थाले । सालकले जंगलमा भएका किरा, धमिरा, कमिला जस्ता हानिकारक जीवहरु नष्ट गर्न थाल्यो । गाउँका मानिसहरुले कृषि गर्दा पहिले कमिला र अन्य जीवका कारण विषादि र औषधि प्रयोग गर्दथे भने अहिले उनीहरुले लगाएको बालीनालीमा कुनै पनि प्रकारका हानिकारक जीवहरुले असर गरेन । विषादि औषधिको पनि प्रयोग गर्नु परेन । त्यसकारण, उनीहरुले प्रशस्त अन्न उत्पादन गर्न सफल भए । उनीहरु कृषि गरेर नै जीवन निर्वाह गर्न थाले । उनीहरुले सालक एकदमै लाभदायक जनावर हो भन्ने कुरा थाहा पाए र उनीहरुले सालक संरक्षणका लागि विभिन्न नियम कानुनहरु बनाउने निर्णय गरे । त्यसपछि गाउँका मानिसले मिलेर सालक संरक्षणका लागि विभिन्न कानुन बनाए । गाउँलेहरुले पनि त्यो बनाएको कानुनको पालना गरे । उनीहरु सालकको संरक्षणका लागि जंगलमा अरु पनि बोट बिरुवाहरु रोप्न थाले ।

हरिको गाउँका मानिसहरु भने सालक मार्ने, त्यसको चोरी गर्ने गर्दथे । हरिको गाउँमा लगाएका बालीनाली, अन्न तथा तरकारीहरु कम उब्जनी हुनथाल्यो । त्यसपछि पनि विभिन्न किराहरुले गर्दा अन्नबाली नै नहुने समस्या देखा पर्यो । त्यसैगरी जंगलमा सालक पनि कम देखा पर्न थाल्यो । हरिको गाउँमा विभिन्न खाले समस्याहरु एकपछि अर्को गर्दै देखिन थाल्यो । हरिको गाउँमा भएको घरहरुमा धमिरा लागेर घरहरु भत्किन थाले । घरहरुको साथसाथै अन्न तरकारीमा औषधि प्रयोग गर्नका कारण मानिसहरुमा पनि विभिन्न रोग निम्तिन थाल्यो ।

उता रामको गाउँमा भने विकास हुन थाल्यो । रामको गाउँ पहिले भन्दा निकै सुन्दर, विकसित र हराभरा हुन थाल्यो । रामको गाउँका मानिसले अन्न तरकारीमा कुनैपनि प्रकारको विषादि औषधि प्रयोग नगर्नाले उनीहरु निरोगी फूर्तिलो र स्वस्थ थिए । हरिको गाउँमा भने विभिन्न समस्या र सालकको चोरी शिकारीका कारण धेरै समस्याहरु बढ्न थाले । हरिको गाउँमा धमिराका कारण घरहरु भत्किन थाले । हरिलाई पछुतो लाग्यो ।

एकदिन हरि रामको गाउँमा गएर रामलाई सोध्यो, “राम, पहिले तिम्रो गाउँ अति नै सानो र उराठ लाग्दो थियो । अहिले यस्तो हराभरा र सुन्दर हुनुको कारण के हो ? मलाई पनि भनन ।” रामले भन्यो, “सुन, म सबै कुरा सुनाउँछु । सालकले गर्दा यो सबै भएको हो । सालक जंगलको कृषक हो ।” उसले गाउँका मानिसले सालकको संरक्षण गर्दा भएको फाइदा सुनायो । त्यो सबै कुरा सुनेपछि हरि आफूले सालकको संरक्षण नगरेको र त्यसको चोरी शिकारी गरेको सबै कुरा स्मरण गरेर पछुतो मान्दै आफ्नो गाउँ फर्क्यो । हरिले गाउँमा गएर रामको गाउँको बारेमा भएको सकारात्मक परि वर्तनहरु एकएक गरी बतायो । त्यसपछि उनीहरुले आफ्नो जंगलमा सालक सकिएका कारण रामको गाउँमा गएर बिन्ती गर्दै सालकको माग गरे । रामले संरक्षण गर्ने शर्त गराएर हरिलाई सालक सुम्पियो । हरिले सालक लगेर आफ्नो गाउँको जंगलमा छाड्यो । त्यसपछि आफू र गाउँलेहरुलाई सालकको संरक्षण गर्न प्रेरित गर्‍यो । दुई-चार वर्ष पछि हरिको गाउँ पनि रामको गाउँ भै सुन्दर र हराभरा भयो ।

Art : Insang Tamang
Dolphin English Secondary School
Lalitpur

सालकको जंगल

- कृष्णला तामाङ
श्री चन्द्रिका देवी माध्यमिक विद्यालय, काठमाण्डौ

एउटा गाउँमा राम र श्याम थिए । उनीहरु एउटै विद्यालयमा पढ्ने विद्यार्थी थिए । राम र श्याम धेरै मिल्ने साथी थिए । त्यस्तैमा श्यामले बिचैमा पढाई छोड्यो भने रामले आफ्नो पढाई पुरा गरेर आफ्नो वरिपरि रहेका प्राकृतिक वनजंगलको संरक्षण गरेर सालकको संरक्षण तर्फ लाग्यो । तर श्याम आफ्नो वनजंगलमा भएका सालकहरुको चोरी गरेर बजारमा बेच्न लग्थ्यो । राम र श्यामको भेट नभएको पनि धेरै भइसकेको थियो । त्यसैले श्याम रामलाई भेट्न उसको गाउँमा गयो । रामले आफ्नो वरिपरिको प्राकृतिक वनजंगलहरु संरक्षण गरेर हरियाली बनाएर सालकलाई संरक्षण गरेर उनीहरुको संख्या राम्रो बनाएको थियो । श्याम आउदै गर्दा बाटोमा एउटा ठूलो जंगल देख्यो । श्यामले त्यहाँ सालकहरु चरिरहेको दृष्य देख्यो । त्यहाँका सालकहरु देखेर श्यामको मन लोभियो र श्यामले मनमनै भन्यो “आहा ! कति राम्रो सालक रहेछ यसलाई मारेर मासु खाना पाएको भए कति मीठो हुन्थ्यो होला ? यसलाई बेच्न पाएको भए कति पैसा आउँथ्यो ।”

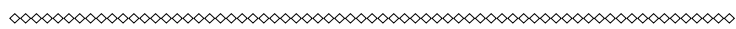
यत्तिकैमा राम र श्यामको त्यही जंगलमा भेट भयो । श्यामले भन्यो, “के छ साथी हामीलाई विर्सियौ कि के हो ?” रामले “त्यस्तो हैन कसरी विर्सन सक्छु र आफ्नो मित्रलाई” भन्यो । श्यामले रामलाई भन्यो, “यो सालकलाई पालेर के पाउँछौ र ? बरु बजारमा लगेर बेचिदेउ । सालक बेच्यो भने धेरै पैसा पनि आउँछ ।” यति भन्ना साथ रामले भन्यो, “हैन के भन्छौ तिमी ? सालकबाट हामीलाई विभिन्न किसिमका फाइदाहरु हुन्छ । तिमीलाई सालकको बारेमा केही थाहा छैन जस्तो छ । म सबै कुरा भन्छु तिमी ध्यान दिएर सुन है त ।”

सालकले गर्दा नै हामीलाई विभिन्न किसिमका फाइदाहरु हुन्छन् । जस्तै सालकले नै वनजंगल संरक्षण गर्छ । सालकले माटोलाई मलिलो बनाउनुका साथै माटोको उर्वराशक्ति बढाउँछ । अन्न धेरै उब्जनी हुन्छ र सालकले कमिला र धमिरालाई नष्ट गर्न पनि मद्दत गर्छ । कमिला र धमिरा भएका ठाउँमा अन्न उत्पादन पनि हुँदैन र हाम्रो घरहरुलाई नष्ट पार्छ । काठलाई पनि कमिला र धमिराले नष्ट गर्छ । यति मात्र होइन, हरियाली वनजंगल र सालकहरु भयो भने पर्यटकहरु आकर्षित भएर घुमफिर गर्न पनि आउने गर्छन् । पर्यटकहरु आए पछि कलकारखाना, व्यापार-व्यवसाय फस्टाउँछ । यसरी नै हाम्रो गाउँ, समाज र देशको विकास हुन्छ । त्यसैले हामीले सालकको संरक्षण गर्न सिकनुपर्छ र अरुलाई पनि सिकाउनुपर्छ ।” यति भन्दै रामले फेरि भन्न थाल्यो “वरु तिम्री पनि ढिला नगर, अबै समय छ सालकको संरक्षण गर ।” यति भने पछि श्यामले भन्यो “ओहो ! सालकले यति धेरै फाइदा गर्दो रहेछ, तर मैले भने सालकलाई मार्ने र बेच्ने काम मात्र सोचेछु । धन्यवाद राम तिम्रीलाई, तिम्रीले आज मेरो आँखा खोलिदियौ ।”

श्याम खुसी हुँदै घर फर्क्यो र सबै गाउँका मानिसहरुलाई गाउँमा भेला गरायो र सालकको महत्वबारे बुझायो । त्यसपछि सबै गाउँलेहरुले सालकको संरक्षण गर्न थाले । केही वर्षपछि सालकको सङ्ख्या वृद्धि भयो र श्यामको गाउँको वनजंगल पनि राम्रो जस्तै हुन थाल्यो । वनजंगल हरियाली भए र हराभरा भए । अहिले श्यामको गाउँमा पनि निकै सुधार आएको छ । पहिले श्यामका गाउँमा सालक नभएर कमिला र धमिराको वृद्धि भई बोटविरुवाहरुको क्षति भएको थियो । अन्नहरु उब्जनी नभए पछि विषादी मल र बजारबाट विभिन्न किसिमका औषधिहरु खर्च गरेर किन्नुपर्ने अवस्था हुन्थ्यो । त्यसैले श्यामको गाउँको मानिसहरु रोगी र कमजोर थिए । तर अहिले भने ती समस्याहरुको समाधान भइसकेको छ ।

त्यसैले हामीले कहिल्यै पनि सालक लगायत विभिन्न जीवजन्तुको चोरी तथा तस्करी गर्नु हुँदैन । यदि सालकको चोरी गरेमा हामी आफैलाई नोक्सान तथा बेफाइदा हुन्छ । त्यसैले हामीले सालकको संरक्षण गर्नुपर्छ ।

हरिले बुझ्यो

- उद्धव पौडेल
प्रभात माध्यमिक विद्यालय, काठमाण्डौ

एकादेशमा हरि भन्ने मानिस एउटा सानो गाउँमा बस्थ्यो । ऊ लगनशील र ज्ञानी थियो । उसको घरायसी स्थिति धेरै कमजोर थियो । उसका दुई छोरा र श्रीमती पनि थिए । उसको जीवनयापन शिकार खेलेरै चल्थ्यो । हरि शिकार खेल्दाखेल्दै थकित भयो र ऊ एउटा ठूलो पिपलको बोटको छेउमा एकछिन विश्राम गर्न बस्यो । विश्राम गर्दै गर्दा उसले एउटा सालक देख्यो र सालकले पनि उसलाई हेर्‍यो । उसले सोच्यो कि यो कुन जीव हो । यसलाई त मैले कहिले पनि देखेको थिइन भन्दै आश्चर्य मानेर सालकलाई हेरिरह्यो । उसले जे जस्तो भए पनि सालकलाई समातेर घरमा अथवा छिमेकीसंग सोधपुछ गर्छु भनेर सालकलाई घाइते नबनाइकन लग्यो । उसले पहिले घरमा लगेर आफ्नो छोरा र श्रीमतीलाई सोध्यो । श्रीमतीलाई पनि सालकको बारेमा केही थाहा थिएन । एकछिन पछि शिकारीको जेठो छोरोले धेरैबेरसम्म त्यसलाई हेरिरह्यो र भन्यो, “बुवा, यसलाई सालक भनिन्छ । हामीले सालकको बारेमा कक्षामा पढेका थियौं । शिक्षकले कक्षामा हामीलाई सालकको बारेमा धेरै ज्ञान दिनु भएको थियो । ल सुन्नुहोस् है त बुवा, म केही सालकको बारेमा कुरा गर्छु” भन्दै जेठो छोरोले भन्यो ।

“सालक अति महत्वपूर्ण जीव हो । सालक विश्वमा आठ प्रकारको हुन्छ । सालकले वर्षमा करौडो भन्दा बढी कमिला र धमिरा खान्छ । सालकले धेरै प्रकारका किरा खाएर खेतबारीलाई जोगाउँछ । अहिले सालकलाई पनि हामीले त्यत्ति साह्रो देख्दैनौं किनभने सालकको संख्या हाम्रो देशमा घट्दै छ । मानिसहरु पैसाको लागि जे पनि गर्दछन् । नेपालमा

परिवर्तित समय

- तारा ज्याल्खा
श्री शान्ति निकेतन माध्यमिक विद्यालय, भक्तपुर

एकादेशमा एउटा सुन्दर गाउँ थियो । त्यो गाउँलाई वरिपरि चारैतिरबाट सुन्दर डाँडाकाँडाले घेरेको थियो । त्यस गाउँमा चाहिँ प्रायः मानिसहरु कृषि पेशामा संलग्न थिए । त्यस गाउँको जंगलमा विभिन्न थरीका जनावरहरु, जस्तै : खरायो, जरायो, बाघ, भालु, कालिज, सालक आदि बस्थे । त्यस गाउँमा बसोवास गर्ने मानिसहरु अन्धविश्वासी, रूढीवादी परम्परा जस्ता नचाहिने कुरामा धेरै विश्वास राख्थे, साथै मानिसहरु शिक्षित पनि थिएनन् । शिक्षित नभएको कारणले उनीहरुलाई प्रायः कुनै कुराहरुको अवगत थिएन ।

एकदिनको कुरो हो, त्यस गाउँमा बसोवास गर्ने एउटा बेरोजगार व्यक्ति रोजगारीको खोजीमा जंगलको बाटोबाट शहर जाँदै थियो । उसले एक्कासि त्यहाँ एउटा दुलो देख्यो र सोच्यो यो दुलोमा के होला ? र ऊ त्यस दुलोमा के रहेछ भनेर हेर्न गयो । त्यो दुलोमा सालक थियो । ऊ धेरै नै डरायो किनभने त्यो व्यक्तिले अहिलेसम्म सालक देखेको थिएन । ऊ डरले शहर नगई आधा बाटोबाट फर्कियो र गाउँलेहरुलाई उसले देखेको सालकको बारेमा बतायो । गाउँलेहरुले पनि अचम्म मान्दै हाम्रो गाउँको जंगलमा कस्तो जीव रहेछ त भन्दै त्यस व्यक्तिलाई देखाउनको लागि प्रोत्साहित गरे र सबै मिलेर त्यही ठाउँमा गए । उनीहरुले दुलो देखे तर त्यो दुलोमा भने सालक देखेनन् किनभने त्यतिबेला त्यो सालक आफ्नो लागि आहार खोज्न गइसकेको थियो । सबै गाउँलेहरु मिली त्यस मानिसलाई झुट बोल्थे, हामीलाई दुःख दियो भनेर गाउँबाट निकाले । त्यो मानिस फेरि शहर जान हिँड्यो र जाँदा जाँदै जंगलमा नै बास बस्थो । उसले फेरि पनि त्यही जीव

देख्यो । उसले सोच्यो, “मैले भनेको कुरा गाउँलेहरूले पत्याएनन् । मलाई यति सानो कुरामा गाउँ निकाला गरिदिए ।” ऊ त्यस्तै कुरा सोच्दा त्यहीँ निदायो र भोलि पल्ट बिहानै शहर गयो । उसले त्यहाँ धेरै कामहरू खोज्यो तर भेटेन । ऊ शहरमा एउटा पिपलको रुखमुनि बसिरह्यो । त्यतिबेला नै सालकको बारेमा अध्ययन गर्ने मानिसहरू सालकको बारेमा बुझ्दै त्यही ठाउँमा आइपुगे र थकाई मार्न त्यही पिपलको फेदमा बसे । उनीहरूसँग सालकको केही फोटोहरू पनि थियो । ती मानिसहरूले त्यो रोजगारको खोजीमा आएको व्यक्तिलाई देखे । उनीहरूले उसको नाम, ठेगाना र यहाँ किन आउनु भएको भनेर सोधे । त्यो केटोले सबै सत्य कुरा बतायो । उनीहरूले त्यस मानिसलाई सालकको फोटो समेत देखाएर सालकको बारेमा केही कुरा भने । उसले मनमनै यिनीहरूसँगै काम गर्छु भनी साच्यो र भन्यो, “म पनि हजुरहरूसँग यसको खोजी गर्ने काम गर्छु नि ।” उनीहरूले पनि सहमति जनाए र त्यो केटो उनीहरूसँगै गयो । ती मानिसहरूले उसलाई कोठा, खाजाको पनि व्यवस्था गरिदिए, उसलाई सालकको बारेमा सबै कुराहरू दिन-प्रतिदिन बताउन थाले ।

उसले पनि सालकको महत्व दिन-प्रतिदिन बुझ्दै गयो । उसले सालक लोप हुन लागेको कुरा थाहा पायो । उनीहरू सबै मिलेर सालकको अनुसन्धान गर्न थाले । उसले आफ्नो गाउँको जंगलमा उनीहरूलाई लाग्यो र त्यहाँ दिन रात नभनी सालक खोज्न थाले उनीहरूले केही दिन पछि सालक भेटे । त्यसपछि उनीहरूले त्यस ठाउँमा सालकको महत्वबारे जनचेतना फैलाउन काम गर्न थाले । जनचेतना फैलाउने काममा ऊ पनि सक्रिय भएर सहभागी भयो । उसले सर्वप्रथम त आफ्नै गाउँमा गएर गाउँलेहरूलाई भेला हुन लगाए । गाउँलेहरूले पनि उनलाई पहिले त धेरै अपमान गर्थे । उसले गाउँलेहरूलाई सालकको बारेमा जानकारी यसरी दियो ।

“सालक एउटा स्तनधारी जनावर हो । यो संसारमा जम्मा ८ किसिमका हुन्छन् । जसमध्ये कालो सालक र तामे सालक हाम्रो देश नेपालमा पनि पाइन्छ । तर अहिले मानिसहरूको कारण लोप हुन लागिसकेको छ । यसको बाहिरी भाग खपटा नै खपटाले भरिएको हुन्छ भने खपटा भित्र पहेँला जगर जस्तो रौँ उम्रेका हुन्छन् । यी रौँहरू खपटाको बीचबाट बाहिर निस्केका हुन्छन् । यसले आफ्नो पुच्छरको सहायताले रुखको हाँगामा झुण्डिन्छ । यसले वन जंगलको गोडमेल गर्छ र माटोको उर्वरा शक्ति पनि वृद्धि गर्छ । तर यो जीव निकै नै लजालु खालको हुन्छ । यसले आफुलाई खतरा महशुस गरेमा भकुण्डो जस्तो गोलो भएर गुल्तिन्छ । सालकको दाँत हुँदैन तर तिनीहरूको जिब्रो भने धेरै लामा हुन्छ । यिनीहरूले जिब्रो को मद्दतले एक दिनमा लाखौँ कमिला तथा धमिलाहरू आहारा बनाउँछन् र बोटविरुवा नाश गर्ने किराहरूको नाश गर्छन् । यसले कृषि पेशालाई धेरै भन्दा धेरै सहयोग पुर्याउँछ ।

प्राय मानिसहरूले यसलाई माछाको जस्तो खपटा देखेर माछा समेत भन्ने गर्छन् । हाम्रो गाउँको जंगलमा पनि कालो सालक र तामे सालक पाइन्छ । जसलाई देखेर मैले हजुरहरूलाई भनेको थिए र हजुरहरूले मलाई यस गाउँबाट निकाला गर्नुभयो ।”

उसको कुरा सुनेर गाउँलेहरूले पनि सालकको महत्व बुझे । सबैले उसँग माफी मागेर त्यही गाउँमा बस्न अनुरोध समेत गरे । उसले पनि गाउँलेहरूलाई माफ दियो र त्यही गाउँमा बस्ने सहमति जनायो । फेरि उसले भन्यो, “आज म यति भन्न चाहन्छु कि हामी सबैले मिलेर सालकको संरक्षण गर्नुपर्छ । सबै गाउँलेहरूले हुन्छ भने ।” उसले फेरि भन्यो, “सालक बेचबिखन गर्ने व्यक्तिहरूलाई पनि नेपाल सरकारले सजाय तोकिएको छ । सालकलाई घाइते बनाउने वा मार्ने व्यक्तिलाई १० वर्ष कैद वा १ लाख जरिवाना हुन्छ तर घटनाको अवस्था हेरी कैद र जरिवाना दुवै पनि हुन सक्छ ।”

त्यस दिनदेखि गाउँलेहरू सचेत भई सालकको संरक्षणमा उसलाई साथ दिन थाले । उनीहरूले सालकको बारेमा सबै ठाउँहरूमा जनचेतना फैलाउन थाले र गाउँलेहरूले उसलाई गाउँमा सम्मानका साथ राख्न थाले । उसले पनि गाउँका सबै व्यक्तिहरूलाई शिक्षाको अवसरमा जोड दिन थाल्यो ।

केही वर्षपछि शिक्षाको अवसर सबै व्यक्तिहरूले पाए र सबै व्यक्तिहरू शिक्षित भए । त्यस गाउँबाट विस्तारै अन्धविश्वास रूढीवादी परम्पराहरू पनि घट्दै गयो ।

सत्कर्म

- अभिषेक कपाली
गणेश माध्यमिक विद्यालय, भक्तपुर

एक दिन राम बाटोमा हिडी राखेको बेलामा राजु भेट्यो । राजुले सोध्यो ।

राजु : “राम तिमी किन दुःखी भएको ?”

राम केही नबोली त्यहाँबाट गयो । त्यहाँबाट जाँदा जाँदै बाटोमा केही मानिसहरु सालक खोजी रहेका थिए ।

राम : “तपाईंहरुले यहाँ के गर्नु भएको ?”

मानिस १ : “हामीले यहाँ सालक खोजीराखेका छौं ।”

राम : “ए, तपाईंहरुले किन सालक खोज्नु भएको होला ?”

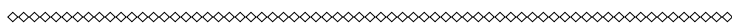
मानिस २ : “हामीहरु सालकलाई बेच्नलाई खोजेका हौं ।”

राम : “ए, त्यस्तो कुरा पो ।”

मानिस १ : “तपाईं पनि खोज्नुस् न, हामी तपाईंलाई पनि सालक बेचेको पैसा दिन्छौं ।”

રામલે બન્યો : “મૈલે તિમીલાઈ બેચેં બને પૈસા પાડુંછુ ।”

यति कुरा सुनेर राम ब्युभियो । उसले आफ्नो गल्लिको महसुस गर्यो । उसले समाएको सालकलाई भोलिपल्ट नै छोडिदियो ।

Art: Ishwor Lama
Kitini Secondary School
Lalitpur

राम र सालक

- उर्मिला लामा
गणेश माध्यमिक विद्यालय, भक्तपुर

आकाश कालो बादलले ढाकेको छ। लाग्छ पानी नै पर्ला जस्तो। मनमा अनेकौं तर्कहरुहरुले रामलाई सताइरहेको छ। ऊ एकलै बरबराइरहेको छ। उसलाई के गरौं के गरौं भइरहेको छ।

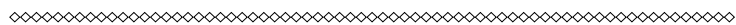
“धक्कार छ मलाई। भएको एकलो छोरोलाई पनि बचाउन सकिरहेको छैन। म जस्तो बाबु त कसैको पनि नहोस्। धक्कार छ मलाई, धक्कार छ।” यस्तै कुरा गर्दै राम एकलै भुतभुताइरहेको छ। उसलाई अचानक एउटा सोच आउँछ। म जसरी भएपनि मेरो छोरोलाई बचाउने कोशिस गर्छु। यसको लागि म जे पनि गर्न सक्छु। यस्तै भावहरु लिएर ऊ आफ्नो घरको बञ्चरो बोकेर जंगलतिर लाग्छ। रुखमा चढ्छ र दाउरा काट्न शुरु गर्छ। त्यसै बेला फेरि अर्को कुरा सोच्न थाल्छ। दाउरा बेचेर मलाई मेरो छोराको उपचारको लागि पैसा पुग्दैन। तर औषधिको लागि भए पनि यस काम गर्नु पर्ला। अचानक त्यही बेला केही गुण्डा जस्ता मानिसहरु एक अर्कामा गुनगुन गर्दै थिए। ती मध्ये एकजना व्यक्तिले रामलाई देख्यो र रामको छेऊ आएर भन्न थाल्यो, “दाई, तपाईं किन यसरी जंगलमा दाउरा काट्न लाग्नु भएको ? यस दाउरा बेचेर कति नै आम्दानी हुन्छ र ?” त्यस व्यक्तिले भनेपछि रामले आफ्नो कहानी बेलिविस्तार गर्छ। अन्त्यमा त्यस व्यक्तिले रामको बारेमा थाहा भए पछि भन्छ, “दाई, तपाईं यति मेहनत गर्नुहुंदो रहेछ। यो दाउरा बेचेर के पैसा कमाउनुहुन्छ ? बरु म तपाईंलाई पैसा दिन्छु तर त्यस बापत मेरो काम गरिदिनुपर्छ।” त्यस पश्चात् रामले भन्छ, “म मेरो छोराको उपचारको लागि जे पनि गर्न तयार छु तर भन तिमी मलाई कति पैसा दिन्छौ ?” त्यस व्यक्तिले रामलाई

भन्यो, “तपाईंलाई धेरै परिश्रम गर्नु पर्दैन । बस् मलाई सालक खोजीदिनुपर्छ । अनि तपाईंले जति मूल्य माग्नुहुन्छ त्यति नै म दिन तयार छु ।” त्यस व्यक्तिले यति भनेपछि राम खुसी हुँदै आफ्नो घर जान्छ ।

रामले मनमनै भन्छ, “छोरा तिमीलाई अब केही हुन्न । म तिमीलाई जसरी भए पनि बचाउँछु ।” यति भनी राम निदाउँछ । भोलिपल्ट बिहान आफ्नो बच्चो नलिई त्यसै जंगल जान्छ र ती मानिसहरूसँग मिलेर सालक खोजी गर्छ । त्यस दिन सालक पाउँदैन र त्यसै घर फर्कन्छ । फेरि भोलिपल्ट सालकको खोजीमा ऊ एकलै जंगलमा भौतारिरहेको हुन्छ । मध्य घाममा हिड्दा उसलाई टाउको दुख्न थाल्छ र एकछिन आराम गर्नुपर्छ भन्दै एउटा रुखको फेदमा आराम गर्न बस्छ । ऊ त्यहाँ बसेको मात्र के थियो उसले त्यही बेला एउटा सालक दुलो खन्दै गरेको देख्छ । उसले हतार हतार गएर सालक समातेर घरमा ल्याई एउटा पिँजडामा राख्छ । “अब त मेरो पनि सुखको दिनहरु आउँछन् होला । अब यो सालकलाई ती मानिसहरुको जिम्मा लगाइदिनुपर्छ र धेरै दाम माग्नुपर्छ । तर यो सालक त जथाभावी पाइँदैन । यसको मुल्य त म धेरै नै माग्छु ।” यति सोचदै उ भुसुक्क निदाउँछ । सपनामा उसले त्यही पिँजडामा भएको सालकलाई देख्छ । त्यस सालकले आफुलाई त्यस दलालको हातमा नबेच्न र यदि बेचेमा छोरालाई निको भए पनि जीवनमा कहिल्यै सुखी नहुने कुरा बताएको देख्छ । यस्तो कुरा आफ्नो परिवारले थाहा पाएको र त्यो सहन नसकेर दुवै आमा छोराले नै आत्महत्या गरेको देख्छ । त्यसैबेला ऊ भ्रसंग निन्द्राबाट व्युक्तिन्छ । उसले सपनाको कुरा साँचो हुन सक्छ र आफुलाई पुलिसले पक्रन सक्छ भनेर त्यो सालकलाई प्रहरीको जिम्मा लगाइदिने निर्णय लिन्छ ।

त्यसपछि त्यस सालकलाई लिएर ऊ पुलिस थाना जान्छ र प्रहरीलाई जिम्मा लगाइदिन्छ । त्यसपछि सालकलाई खोज्ने व्यक्तिहरुलाई समातेपछि उसले सरकारबाट उपहारको रुपमा १,००,००० पुरस्कार पाउँछ । त्यस पुरस्कार बापत पाएको पैसाले उसले आफ्नो छोराको उपचार गर्छ र बचेको पैसाले सालक सम्बन्धि केही पोष्टरहरु किन्छ र सालकको महत्वबारे र यसको संरक्षणका निम्ति काम गर्नुपर्छ भन्दै सबैलाई प्रचार प्रसार गर्न थाल्छ । आफ्नो बाँकी जीवन सुखपूर्वक बिताउन थाल्छ ।

रामको सपना

- लिम्वन बस्नेत
गणेश माध्यमिक विद्यालय, भक्तपुर

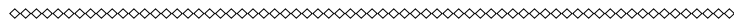
उराठलाग्दो दिन थियो । बादल पनि कालो थियो, हुरी पनि सुस्त सुस्त चलिरहको थियो । पानी पनि पर्ला जस्तै थियो । त्यस्तै गरी राम पनि त्यस्तै हालतमा थियो । ऊ पनि निकै निराश देखिन्थ्यो । ऊ पनि कालो बादल सरह मनमा निकै कुरा खेलाई रहेको थियो । उसले पनि भसक्क बिउँझिएभैं गरी भन्यो, “ओहो मेरो छोरा त अस्पतालमा पो छ । उसको उपचार पनि निकै पैसा चाहिन्छ रे । अब कसरी ल्याउने त पैसा ।” उसले फेरि सोच्यो, “म वनमा गएर दाउरा काट्छु र पैसा ल्याउँछु । तर त्यो दाउराको पैसा कति नै आउला र, तर पनि छोरालाई औषधि त किन्न पाउँछु ।” यस्तो सोच्दै ऊ वनतिर गयो र दाउरा काट्न थाल्यो । दाउरा काट्ने क्रममा उसले ५, ६ जना गुण्डा जस्तै देखिने केटाहरुले वनमा केही खोजी तलास गरे जस्तो देख्यो र उसले त्यस ठाउँमा गएर केटाहरुलाई सोध्यो, “दाईहरु, तपाईंले यहाँ के खोज्नु भएको ?” एउटा केटाले भर्कैर भन्यो, “तपाईंलाई किन चाहियो जे भए पनि ।” फेरि त्यसै ५, ६ जना भित्रको अर्को केटाले भन्छ, “किन त्यसरी भर्कैको तिमी, उहाँ त यहाँको बासिन्दा जस्तै देखिनुहुन्छ । उहाँलाई त यस वनको कुरा सबै थाहा छ होला । उहाँले हामीलाई सहयोग गर्न सक्नु हुन्छ नि ।” फेरि राम अल्मलियो र सोध्यो, “किन र दाई तपाईंहरु के खोज्दै हुनुहुन्छ ?” फेरि त्यो केटाले भन्यो, “हामीले सालक खोजेको, तपाईं पनि दुःखी जस्तो देखिनु हुन्छ । हामीलाई सालक खोज्न मद्दत गर्नुहोस् । तपाईंले धेरै पैसा पाउन सक्नुहुन्छ र आफ्नो जीवन सुखीमय गरेर बिताउन सक्नुहुन्छ । साथै तपाईंले दाउरा काट्दै दुःख गरेर पैसा पनि कमाउनु पर्दैन ।”

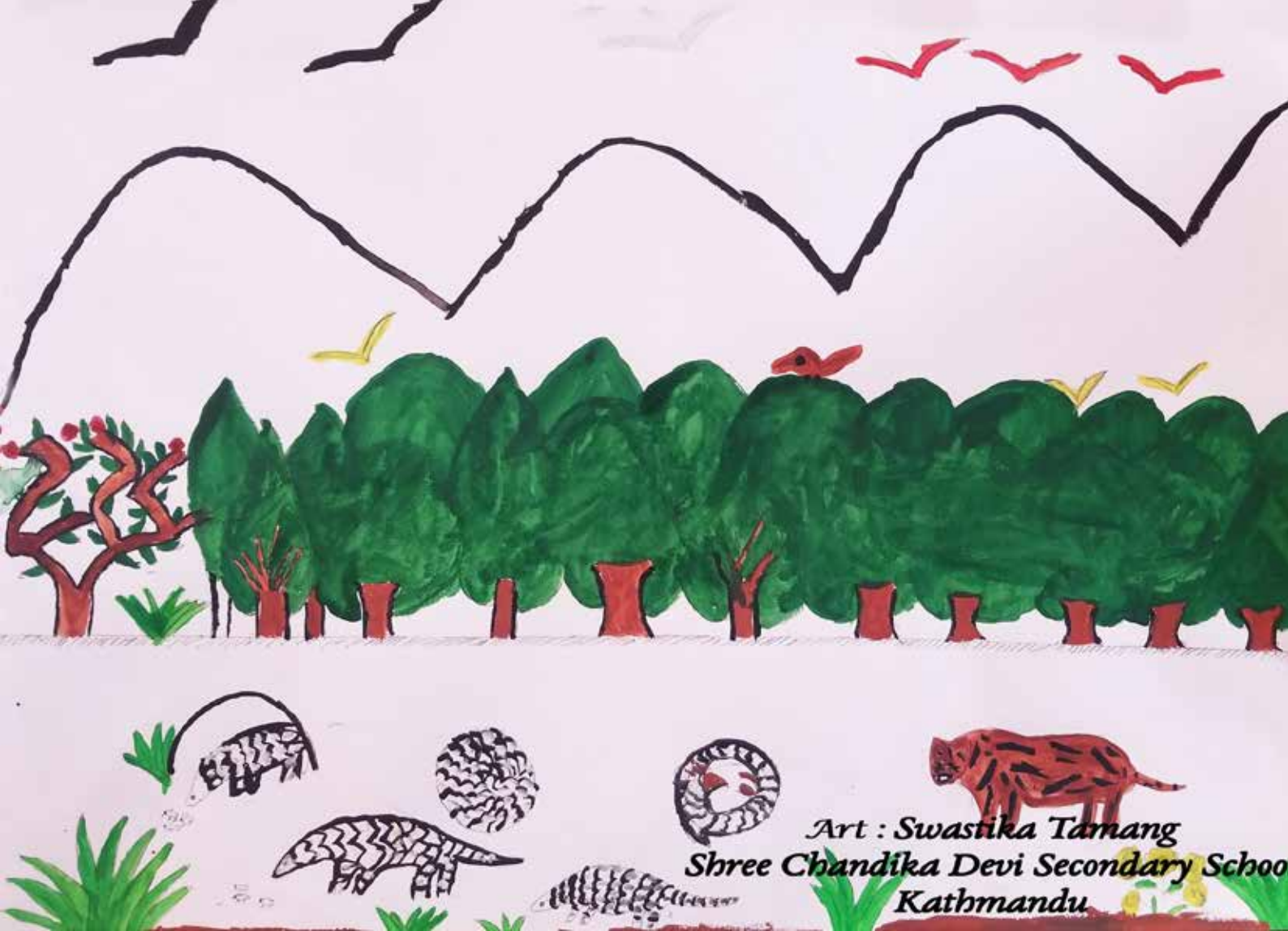

यो कुरा सुनी रामलाई हुंगा खोज्दा देउता मिले सरह भयो । उसले पनि यस खोजी अभियानमा साथ दिने भयो । ती केटाहरु त्यस ठाउँबाट गए । राम सालकको खोजी गर्न थाल्यो । अन्त्यमा उसले सालक भेट्दाई छाड्यो र त्यस सालकलाई पिंजडामा बन्द गरेर आफ्नो घरतर्फ लाग्यो र आनन्दले सुत्थो । उसले सपनामा पनि त्यही सालक भेट्यो । त्यो सालकले उसलाई “मलाई छाडिदिनुस् किन मलाई मार्न चाहनुहुन्छ ? मेरो पनि तपाइको जस्तै साना साना बच्चा बच्चीहरु छन् । उनीहरु अहिले रोइरहेका होलान् । उनीहरुलाई कति भोक लाग्यो होला । दाई कृपया म माथि दया गरी दिनुहोस्” भन्यो । उ बिउभियो र उसलाई आफुले गरेको कामप्रति निकै नरमाइलो र पश्चाताप लाग्यो । उसले भोलि बिहानै प्रहरीको मा गएर त्यो सालक बुझाउने निधो गर्यो र भन्यो, “प्रहरी दाजु, यो सालकलाई हिजो मैले बनबाट ल्याएको थिएँ । ती केटाहरुले गर्दा र तिनीहरुले मलाई पैसाको लोभ देखाएको भएर मैले यो काम गरें । मबाट ठूलो गल्ती भयो ।” प्रहरीले हाँसेर भने, “भाई, धन्न तिम्रो समयमा नै आँखा खुलेछ । नत्र तिमिले सरकारबाट ठूलो सजाय पाउने थियौ । ल भाई अब भन, ती केटाहरु को हुन् ? हामीले आजै ती केटाहरुलाई समात्नुपर्दछ ।”

राम र प्रहरी मिलेर ती केटाहरुलाई जंगलमै पक्रिए र जेलमा थुने । प्रहरीले रामलाई भने, “भाई तिमिले एकदमै राम्रो काम गर्यौ । अब तिमिले सरकारबाट एकदमै राम्रो पुरस्कार पाउनेछौ ।” यो कुरा सुन्दा राम एकदमै खुसी भयो । अब आफ्नो छोराको उपचार एकदमै राम्रो र व्यवस्थित अस्पतालमा गराउन पाउने भएर ऊ खुशी भयो । उसले सरकारबाट पुरस्कार मात्र होइन, ऊ आफ्नै गाउँको मानिसहरुको बीचमा असल व्यक्तिको रुपमा चिनिन थाल्यो । उसको बाँकी जीवन सुखमय बित्यो ।

बेलैमा ध्यान पुऱ्याए आफ्नो इज्जत पनि बढ्छ र नेपाल तथा संसारबाटै लोप हुन लागेको जनावर पनि सुरक्षित साथ बाँच्न पाउँछन् ।

श्याम सुधियो

- लक्ष्मण पाण्डे
पुष्पाञ्जली माध्यमिक विद्यालय, ललितपुर

कुनै एउटा ठाउँमा एउटा जंगल थियो । त्यस जंगलको नजिकै एउटा सुन्दर गाँउ थियो । त्यो गाउँ हरियो वनजंगलले ढाकेको र चारैतिर हिमालले घेरेको थियो । त्यो गाउँ धेरै सुन्दर थियो । त्यसै गाउँमा दुइजना बाबु छोरा पनि बस्थे । बुबाको नाम राम थियो र छोराको नाम श्याम थियो । श्याम अलि पैसाको लोभी थियो । श्यामकी आमाको निधन भइसकेको कारण उसका बुबा घरको कामहरुमा पनि सघाउँथे । उनीहरु बस्ने गाउँ धेरै चर्चित गाउँ थियो किनभने त्यहाँ दुर्लभ जनावरहरु पाइन्थे । त्यो गाउँमा त्यस समयमा सालकको संख्या धेरै थियो । श्यामका बुबा सालक संरक्षण गर्न तर्फ लागेका थिए । उनी सालक संरक्षण समितिका सदस्य थिए र आफ्नो काम इमान्दारिताका साथ गर्थे ।

एक दिनको कुरा हो, श्याम आफ्नो विद्यालयबाट जंगलको बाटो हुँदै घर फर्कदै थियो । ऊ फर्कदै गर्दा बाटोमा केही अपरिचित व्यक्तिहरूसँग उसको भेट भयो । श्यामले सोध्यो, “तपाईंहरु को हो र यहाँ के गर्दै हुनुहुन्छ ?” अपरिचित व्यक्तिहरुले भने “हाम्रो एउटा काम छ । त्यो काम तिमीले गर्यौं भने हामी तिमीलाई पैसा दिन्छौं ।”

पैसाको नाम सुन्ने बित्तिकै उसले हुन्छ भनिहाल्यो । त्यो काम के थियो भने, श्यामले कुनै एउटा जनावर मारेर ल्याउनु थियो । ती अपरिचित व्यक्तिहरु जनावर तस्करी थिए । उनीहरु जंगली जनावरको तस्करी गर्थे र अरु ठाउँमा लगेर त्यसका अंगहरु बेच्थे । श्याम पैसा पाउँछु भनेर जनावर मार्न तर्फ लाग्यो । उसले दिनभर खोज्यो तर उसले कहीं कतै केही भेटाएन । जब ऊ निराश हुँदै घर फर्कदै थियो, उसले एउटा सानो जनावर देख्यो । त्यो जनावर डल्लो परेर बसिरहेको

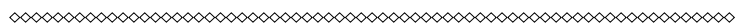

थियो । त्यस जनावरको नाम सालक थियो । उसले सोच्यो, यति सानो जनावरको कति पैसा पाउँला, तैपनि अरु केही छैन यही लगेर जान्छु । उसले त्यसपछि त्यो जनावर तस्करलाई दियो । तस्करले केही रकम दियो । उसले सोच्यो, 'यो यत्रो सानो जनावरको त यति पैसा पाएँ भने ठूलो जनावरको कति पाउँथे होला ।' ऊ त्यति पैसा बोकेर आफ्नो घर गयो । तर उसले घरमा यस घटनाको बारेमा आफ्नो बुबालाई भनेन र पैसा पनि देखाएन । दोस्रो दिन जब ऊ घर फर्कदै थियो, ऊ जंगलकै बाटो घर फर्क्यो । उसले सोचेको थियो कि फेरि पैसा पाउँछु भनेर । नभन्दै हिजोको घटना फेरि दोहोरियो । आज भने उसले ठूलो जनावर मार्ने निर्णय गर्‍यो र ऊ जनावर मार्न जंगलतर्फ लाग्यो । त्यस दिन भने उसले मृग मारेर ल्यायो तर त्यस बापत उसले हिजो भन्दा कम पैसा पायो । उसले त्यस सानो जनावर अमूल्य रहेछ भनेर थाहा पायो । त्यसपछि तेस्रो दिन पनि त्यही घटना दोहोरियो र उसले सालक मात्रै मारेर ल्याउन थाल्यो र त्यस जनावर मारेर पैसा पनि पायो । हरेक दिन यो घटना दोहोरिन थाल्यो । विस्तारै त्यो गाउँमा सालकको संख्या धेरै नै कम हुन थाल्यो ।

रामलाई सालकको संख्या घट्नुको कारण आफ्नो छोरा हो भन्ने शंका लाग्यो र ऊ एक दिन श्यामको जासुसी गर्न गयो । उसले त्यो घटना आफ्नो अगाडि देख्यो । जब श्याम घर फर्क्यो, रामले आफ्नो छोरा भए पनि श्यामलाई गाउँमा बस्न दिएन । उसले श्यामलाई गाउँबाट नै निकाली दियो ।

श्याम गाउँ निकाला भएको १-२ महिनामा नै रामलाई उसको याद आउन थाल्यो र उसले श्यामलाई आफ्नो गाउँमा फेरि बोलायो । रामले श्यामलाई राम्रोसँग सम्झायो, "हामीले सालक मार्नु हुँदैन किनभने यो जनावर अहिले विश्वबाट नै लोप हुन लागिरहेको छ । त्यसैकारणले गर्दा हामीले यसलाई मार्ने होइन, जोगाउनु पर्छ । सालक मात्रै होइन हरेक जनावरको संरक्षण गर्नुपर्छ । अहिले यदि हामीले सालक संरक्षण गरेनौं भने केही समय पछि हामीले 'सालक पनि थियो रे' भनेर पढ्नु पर्छ, त्यसैले सालक बाँचे हामी बाँच्ने छौं, हामी बाँचे नेपाल बाँच्नेछ र नेपाल बाँचे पुरा विश्व बाँच्नेछ । त्यसैकारणले गर्दा हामी आजै देखि सालक जोगाउन तर्फ लागौं ।"

रामको यति कुरा सुनेर श्यामले बुझ्यो र बुवासँग माफी माग्यो । उसले त्यस दिनदेखि नै सालक संरक्षण गर्न तर्फ लाग्यो । विस्तारै त्यो गाउँमा फेरि सालकको संख्या बढ्न थाल्यो । राम र श्यामले पनि त्यस दिनदेखि खुसीसाथ आफ्नो जीवन बिताए ।

Art : Rabin Pahari
Kitini Secondary School
Lalitpur

सालक र हर्के

- एलिशा सुनाव
कीटिनी माध्यमिक विद्यालय, ललितपुर

नेपालको पहाडी जिल्लाको खौरा भन्ने ठाउँमा खोप्लाङ्ग भन्ने गाउँ थियो । त्यहाँ मुसाको परिवार, सालकको परिवार र अन्य मानिसहरूको पातलो बस्ती थियो । सालकको परिवार ठूलो थियो । त्यहाँ सालक आफ्नो हजुरबुवा, हजुरआमा, अंकल, आन्टी, दाई र दिदीसँग बस्थ्यो । उनीहरूको परिवार निकै खुसी, सुखी र सम्पन्न थियो । सालक सानो थियो र चञ्चले स्वभावको थियो । उसका नजिकै घरका मुसा, छुचुन्द्रो, फट्याङ्गा खेल्ने साथीहरू थिए । उनीहरू एक आपसमा साँढे मिल्थे । तर सालकका हजुरबुवा, हजुरआमा भने निकै बुढो भइसक्नु भएको थियो । उहाँहरूको उमेर निकै ढल्किसकेको थियो । उहाँहरू सम्पन्न र सुखी हुनुका साथै धेरै जमिन पनि थियो । ती दुई बुढाबुढी त्यहीँ बारीमा दिनहुँ काम गर्थे ।

एक दिनको कुरा हो, गहुँ काट्ने समय थियो । घाम निकै नै चर्को थियो । ती उमेर ढल्केको बुढा आमा बुवा बारीमा काम गरिरहनु भएको थियो । उहाँहरू दुई जनाको एक्कासी निधन भयो । साँझ परिसकेको थियो र दिन धेरै ढल्किसकेको थियो । सालकका दाजु, दिदी विद्यालयबाट र सालकका आमा बुवा पनि अफिसबाट घर आइसक्नु भएको थियो । बेलुका सबैजनाको खाना खाने समय भयो । सबैजना खाना खानको लागि भान्सा कोठामा भेला भए तर सालकका हजुरबुवा, हजुरआमा भने अहिलेसम्म घर आइपुग्नु भएको थिएन । सधैं चाँडै आउने आमा, बुवा, आज निकै अवेर गर्नुभएको भनेर सबै घर परिवारलाई नै उकुस मुकुस भयो । सबैको मनमा छटपटी छायो । अब सालकका आमा, बुवा, अंकल, आन्टीको मनमा आमा, बुवालाई खोज्न जाने भन्ने सुरसार गरे । घरका सबैजना आमा, बुवालाई खोज्न भनी निस्के, वरिपरिको

एक दिनको कुरा हो, सालकको दाजु आफ्ना साथीहरूसँग दाउरा घाँस काट्न जंगल गएको थियो । सालक भने भुईँमा भएको धमिरा र कमिला खाँदै हिडिरहेको थियो । अचानक उसको अगाडि एक ठूलो बाघ आयो, सालकलाई देखेनै बित्तिकै त्यो बाघले त्यसलाई भ्रम्टिन थाल्यो । तर सालक भने आफ्नो त्यो शरीरलाई गुजुल्टो पारेर भकुण्डो जस्तो भइहाल्यो । बाघ तीन छक्क भयो । उसले मनमनै सोच्यो, अघि भर्खरै कस्तो थियो, अहिले यो त भकुण्डो जस्तो भयो । बाघलाई पनि डर लाग्यो । ऊ केही नगरी आफ्नो बाटो लाग्यो ।

हर्केलाई त्यस सानो जनावरको बारेमा सबैलाई भन्न मन लाग्यो । उसले गाउँका मानिसहरूलाई एक ठाउँमा भेला गऱ्यो । उसले त्यस धमिरा र कमिला खाइरहेको दृश्यको फोटो खिचेको थियो । त्यही फोटो देखाउँदै उसले आफ्नो कुरा शुरु गऱ्यो । अनि उसले गाउँलेलाई भन्यो, “तपाईंहरूले यो जनावरलाई देख्नुभएको छ ?” कसैले पहिला मान्छेले मार्थे, कसैले देखेका छौं र कसैले देखेका छैनौं भने । त्यसपछि हर्केले भन्यो, “यस सानो जनावरको नाम सालक हो । हाम्रो देशमा दुई किसिमका सालक पाइन्छ, कालो सालक र तामे सालक । यिनीहरूको शरीर साह्रै खालको कत्तै कत्ताले भरिएका हुन्छन् । यिनीहरू साह्रै लजालु स्वभावका हुन्छन् । यिनीहरू प्रायः पहाडी भेगतिर पाइन्छन् । यिनीहरू जंगलमा बस्छन् । यिनीहरू रुख चढ्न सिपालु हुन्छन् । यिनीहरूको जिब्रो लामो हुन्छ । यिनीहरूका खुट्टामा नङ्ग लामा हुन्छन्, जसले गर्दा यिनीहरूलाई आफ्नो दुलो खन्न सजिलो हुन्छ । तर अहिले यिनीहरूको संख्या घट्दै गइरहेको छ र लोपोन्मुख हुदैछन् । मानिसहरू यसका मासु र खपटाका लागि मार्ने गर्छन् । तर यदि हामीले यस्तो गरेमा हामीलाई एक लाख सम्मको जरिवाना र जेल सजाय पनि हुन्छ । यसैले यस्तो नराम्रो काम हामी नगरौं । हामी यसको संरक्षणमा लागौं ।”

विस्तारै मानव र जनावरहरुले एक अर्काका महत्व बुझ्दै गए । त्यसपछि केहि वर्षमा नै त्यो ठाउँको वातावरण सन्तलित र सन्दर भयो ।

किसान र सालक

- सुदिक्षा तिमल्सिना
कीटिनी माध्यमिक विद्यालय, ललितपुर

नेपालको मध्यपहाडी क्षेत्रको एउटा जंगलमा सालकको एउटा परिवार बस्ने गर्दथ्यो । परिवारमा एक जना बाबु, आमा र उनीहरूको एउटा बच्चा गरी जम्मा तीनजना बस्थे । उनीहरूको बच्चा सानै भएकाले आमा चाँहि घरैमा बसेर बच्चाको हेर विचार गर्ने गर्दथी भने बाबु चाँहि काम गर्न र आहारा खोज्न जान्थ्यो । त्यसै जंगलको नजिकै एउटा गाउँ पनि थियो । गाउँका मानिसहरू त्यो जंगलमा घाँस दाउरा काट्न जान्थे । त्यस गाउँका कोही पनि मानिसलाई त्यो सालकको बारेमा थाहा थिएन । उनीहरूलाई त सालक भनेको के हो भन्ने पनि थाहा थिएन । उनीहरू दुवैले आफ्नो मेहनतले आफ्नो दैनिकी बिताइरहेका थिए ।

एक दिन एउटा किसानले रातको समयमा त्यो सालकलाई जंगलमा हिँडिरहेको देख्यो । उसले पहिला कहिल्यै पनि सालकको बारेमा नुसनेको र नदेखेको भएर त्यस जीवलाई चिनेन । ऊ आफ्नो घर फर्क्यो तर उसलाई रातभरि निद्रा लागेन । त्यो कस्तो जीव होला, कहाँ बस्छ, होला भनी उसलाई तुलवुल तुलवुल भयो । भोलिपल्ट त्यसको बारेमा खोजतलास गरेर उक्त जनावर सालक हो भनी पत्ता लगायो ।

अब त्यो किसानको मनमा पाप पलाएर आयो । ऊ भोलिपल्टको रातपनि जंगलमा गएर सालकलाई कुरिरह्यो । सालक पनि सधैं भैँ घरबाट बाहिर आएर आहार खोज्न थाल्यो । सालकलाई देखेर किसान खुसी भयो । ऊ त्यसलाई समात्न भनी नजिक गयो । आँखाले नदेखे पनि किसान आफू नजिक आउदै गरेको सुनेर लजालु स्वभावको त्यो

दस वर्ष पछि किसान जेलबाट छुटेर आफ्नो घर फर्कियो । उसले आफ्नो सबै घर परिवारका मान्छेहरूसँग भेटघाट गर्‍यो । राती भए पछि ऊ आफ्नो सुत्ने कोठातिर गयो तर उसलाई निद्रा लागेन । उसलाई आफुले दस वर्ष अघि गरेको पापको प्रायश्चित्त गर्न मन लाग्यो । भोलिपल्ट उसले सबै गाउँले र वन्यजन्तु संरक्षण टोलीलाई एकै ठाउँमा भेला गर्‍यो । सबैजना आए र किसानलाई उनीहरूले त्यहाँ बोलाउनुको कारण सोधे । किसानले सबैलाई धैर्य गर्न आग्रह गर्‍यो । उसले भन्न थाल्यो, “तपाईंहरूलाई सालकको बारेमा थाहा छ ?” कसैले पनि थाहा भएको कुरा जनाएनन् । किसानले फेरि भन्यो, “सालक भनेको एउटा सानो स्तनधारी प्राणी हो जुन जमीनमा प्वाल बनाएर बस्ने गर्छ । यो जनावर खपटा नै खपटाले भरिएको हुन्छ । यो जनावरको हेर्ने क्षमता कम हुन्छ तर सुच्ने क्षमता अत्यन्तै हुन्छ ।” यसै विचमा एउटा मानिसले सोध्यो, “यो जीवलाई महादेवको रूपमा मान्छन् होइन ? तर यसको बारेमा थाहा पाएर हामीलाई के गर्नु छ र ?” किसानले भन्यो, “मैले आज तपाईंहरूलाई यसको महत्वबारे भन्न बोलाएको हुँ । सालकले बारीमा खाल्टो खनेर हाम्रो बारीलाई खुकुलो बनाउँछ । वर्ष भरिमा सात करोड भन्दा बढि कमिला र धमिरा खाएर हाम्रो अन्नलाई जोगाउँछ र उब्जनीमा पनि वृद्धि गर्छ । यसलाई मानिसहरूले चोरी शिकारी गर्ने गर्छन् ।” फेरि अर्को मानिसले सोध्यो, “जति चोरी गरे पनि यसको संख्या धेरै होला नि त ? अनि नेपालमा मात्र पाइने हो र यो ?” किसानले उत्तर दियो, “त्यस्तो होइन भाई, विश्वमा यसको आठ प्रजाती भएपनि नेपालमा भने कालो सालक र तामे सालक गरी जम्मा दुई प्रकारका मात्र पाइन्छन् । नेपालमा यसको संख्या धेरै मात्रामा घट्दै छ । अहिले यसको संख्या थोरै मात्रै छ र यो विस्तारै लोप हुँदैछ ।” “त्यसो भए त सरकारले यसलाई जोगाउन केही गरेको होला नि ?” अर्कोले सोध्यो । किसानले भन्यो, “आइयुसिएनले यसलाई रातो सुचीमा राखेको छ । नेपाल सरकारले पनि वन्यजन्तु संरक्षण ऐन २०२९ मा यसलाई संरक्षित सुचीमा राखेको छ । त्यसैगरी यसको चोरी शिकारी गर्ने मानिसलाई १० वर्ष सम्मको जेल सजाय र रु १००,००० सम्मको जरिवाना तिराउने नियम पनि बनाएको छ । हाम्रो गाउँ नजिकैको जंगलमा पनि सालक पाइन्छ । त्यसैले मैले आज वन्यजन्तु संरक्षण टोलीलाई सालक र अन्य लोप हुन लागेका जनावरहरूलाई संरक्षण गर्न बोलाएको हुँ । हाम्रो जंगललाई पनि वन्यजन्तु संरक्षण क्षेत्र घोषणा गरी यस्ता प्राणीहरूलाई बचाउनु पर्छ ।” सबै गाउँलेहरूको पनि उसको कुरामा सहमति जनाए ।

हामीले पनि सालक जस्ता अरु लोप हुन लागेका जनावरहरुलाई संरक्षण गर्नुपर्छ र यस्ता जनावरहरुको चोरी शिकारी गर्ने मानिसलाई कडा भन्दा कडा सजाय दिनुपर्छ । हामीले अरु मानिसहरुलाई पनि यसको महत्वबारे भन्नु पर्दछ ।

अनमोल र सालकको मित्रता

- कृतिका धिमिरे
कीटिनी माध्यमिक विद्यालय, ललितपुर

एकादेशमा एउटा सुन्दर र रमाइलो गाउँ थियो । त्यो गाउँको नाम खोप्लाङ्ग थियो । त्यही गाउँमा एउटा खुसी र सुखी परिवार बस्थे । त्यस परिवारमा बुढा, बुढी र उनीहरुका एउटा छोरा थियो । छोराको नाम अनमोल थियो । अनमोल साह्रै ज्ञानी र इमानदार थियो । अनमोलको आमा बुवाले उसलाई असाध्यै माया गर्नुहुन्थ्यो । अनमोल पाँच वर्षको हुँदा उसको आमा बित्तुभयो । अनमोल सानै छ भनेर उसको हेरचाहको लागि उसको बुवाले अर्को बिहे गर्नुभयो । सुरुसुरुमा त सौतेनी आमा भएपनि अनमोललाई असाध्यै माया गर्थिन् तर समय बित्दै गयो र सौतेनी आमाले पनि एउटा छोरी जन्माइन् । उसको बहिनी जन्मदा ऊ १३ वर्ष भइसकेको थियो । सौतेनी आमाको छोरी जन्मिएपछि उनको माया अनमोलको लागि विस्तारै हेलामा परिवर्तन हुँदै गयो । अनमोललाई उनको सौतेनी आमाले घरको सबै कामकाज लगाउँथिन् र आफ्नो छोरीलाई चाँहि विद्यालय पढ्न पठाउँथिन् । उसको दिन घरको कामकाज र जंगलमा गाईवस्तु चराउँदैमा बित्थ्यो । उसको मिल्ने र बोल्ने साथी भनेकै जंगलका चराचुरुङ्गी, जंगली जनावर र गाईवस्तु थिए ।

एक दिनको कुरा हो, अनमोल सधै भैं आफ्नो घरको कामकाज सकेर जंगलतिर गाईवस्तु लगेर जाँदै थियो । जंगलमा जाँदै गर्दा उसले बाटो नजिकैको भाडीमा एउटा अनौठो जीव देख्यो र उसलाई नजिकैबाट त्यो जीव हेर्न मन लाग्यो । अनमोल त्यो जीवको नजिकै जाँदा ऊ डरायो । त्यो जीव डराएको देखेर अनमोलले भन्यो, “साथी, तिमी मसँग डराउनु पर्दैन । म तिमीलाई हानी पुर्याउँदिन, आऊ बरु संगै जंगल घुम्न जाऊँ ।” यो सुनेपछि त्यो जीव भाडीबाट निस्केर भन्यो, “तिमी पनि मलाई देखेर आश्चर्य चकित हुनुपर्दैन । म सालक हुँ, म पनि तिमीलाई हानी पुर्याउँदिन ।” बोल्दा बोल्दै यतिकैमा उनीहरु मिलेर साथी भए । साँझ पर्न लागिसकेको थियो, अब अनमोल घर फर्किने समय भइसकेको थियो । अनमोलले सालकलाई आफ्नो घर लग्न चाहन्थ्यो तर उसलाई सौतेनी आमाले कराउँथिन् । त्यसैले भोलि त्यही ठाउँमा भेट्ने वाचाका साथ अनमोल गाईवस्तु लिएर घर फर्कियो । घर गएर अनमोलले खाना खायो अनि भाडा माफेर सुत्न आफ्नो कोठामा गयो । ऊ रातभरि सुत्न सकेन, सालकको बारेमा मात्र सोचि रह्यो र कहिले बिहानी होला र फेरि सालकसँग भेट्न पाउँछु भनेर मात्र सोचि रह्यो । यतिकैमा बिहान भयो, अनमोलले हतार हतार घरको काम सकेर गाईवस्तु लिएर जंगलतर्फ लाग्यो ।

उसले सालकलाई हिजोको नै ठाउँमा भेटेर साँझै खुसी भयो । सालक पनि अनमोललाई देखेर रमाइलो मान्दै थियो । अनमोलले आफु नखाइ नखाइ आफ्नो भागको रोटी सालकलाई ल्याइदिएको थियो र यो देखेर सालक छक्क पर्दै भन्यो, “साथी, तिमीलाई थाहा छैन, म कमिला र धमिराहरु मात्र खान्छु । यस्तो रोटीहरु त म खानै सकिदैन” । सालकले यति भने पछि अनमोलले जिज्ञासा राख्दै भन्यो, “साथी, मलाई तिम्रो बारेमा केही पनि थाहा छैन । तिमीलाई मैले पहिलो पटक देख्छु । त्यसैले आज मलाई तिम्रो परिवार र तिम्रो बारेमा राम्ररी भनी देउ न ।” सालकले खुसी हुँदै भन्यो, “म सालक हुँ, यो त तिमीलाई थाहा छैदैन र सालक भनेको स्तनधारी प्राणी हो । म जस्ता धेरै सालकहरु अफ्रिका र एशिया जस्ता महादेशहरुमा पाइन्छन् । मैले कमिला धेरै खाने भएकाले मलाई ‘एन्ट इटर्स’ पनि भनिन्छ । मेरो पुरै जिउ साढो कत्ताले भरिएको छ । मेरो आठ प्रजाति हुन्छन् र सबैले कमिला र धमिरा नै खान्छन् । मेरो दुश्मन नजिक आएको बेला म भकुण्डो जसरी नै डल्लो परेर बस्छु र आफ्नो सुरक्षा आफै गर्न सक्छु । यसै गरी म जस्ता सालक धेरै देशमा पाइन्छन् र ती मध्ये नेपाल पनि एक हो । नेपालमा २ प्रजातिका सालक पाइन्छन् । कालो सालक र तामे सालक । म चाहिँ तामे सालक हुँ । तिमीलाई थाहा छ साथी, मेरो दात हुँदैनन् नि तर जिब्रो भने ४० देखि ४५ से.मी. लामो हुन्छ र यसले मलाई मेरो आहारा खान सजिलो बनाउँछ । एउटा आमा सालकको गर्भकाल १२० देखि १८० दिन सम्म हुन्छ । अनि हामी साँझै सोझा हुन्छौं र अरुलाई कुनै हानी पुर्याउँदैनौं । हामीले गर्दा वातावरण सफा हुन्छ । म हरेक वर्ष ७ करोड जति कमिला खान सक्छु । अनि मेरो हजुरबुवाले भन्नु भाको, हामीले कमिला खाइसकेपछि सफा हुनको लागि नुहाउनु पर्छ रे, अनि म पनि नुहाउँछु । नेपालमा हामीलाई शिव भगवानको रुपमा मान्छन् र हामीलाई देख्यो भने पानी पर्छ भन्ने विश्वास राख्छन् । हामीले गर्दा देशको पर्यटकीय महत्व बढ्छ । तर साथी, हाम्रो नङ्गा र कत्ताको लागि मानिसले हामीलाई मार्छन् । हाम्रो देशमा पनि कालो सालक र तामे सालक हराउँदै गएको छ । त्यसैले सरकारहरुले हाम्रो सुरक्षाको लागि राष्ट्रिय निकुञ्ज र वन्यजन्तु संरक्षण ऐन बनाएका छन् ।

मानिसहरुले हामीलाई पैसाका लागि लुकीछिपी चोरी शिकार गर्ने गर्छन् । वन फडानी र वन आगलागीका कारण पनि हामी हराउँदै छौं । राष्ट्रिय निकुञ्ज तथा वन्यजन्तु संरक्षण ऐन अनुसार हामीलाई घाइते बनाइयो वा मारियो भने १ देखि १० वर्षको कैद वा १ लाख सम्मको जरिवाना वा दुवै भर्नुपर्दछ । हामीलाई गैरकानुनी रुपमा एउटा देशदेखि अर्को देशसम्म लग्न पाइदैन । विश्वभरि अहिले ९० प्रतिशत कालो सालक र ५० प्रतिशत तामे सालक हराइसकेका छन् र अबै संरक्षण गरिएन भने हामी अबको २१ वर्षमा पुरै रुपमा हराउँछौं । अनि डाइनोसोरलाई जसरी नै हामीलाई पनि किताबमा हेर्न र पढ्न मात्र पाइन्छ ।” सालक दुःखी हुँदै भन्यो, “मेरो परिवारलाई पनि तिमीसँग भेट्नुभन्दा अघिल्लो दिन मारेका थिए तर म भने भाडीमा लुकेर बाच्ँ ।” यो कुरा सुनेर अनमोलको आँखा आँशुले भरियो र उसले भन्यो, “साथी तिमीलाई त मेरो भन्दा पनि दुःख रहेछ तर नआति ए हुन्छ म तिमीलाई जसरी भए पनि संरक्षण गर्छु ।” यति भनेर अनमोल गाईवस्तु लिएर घरतर्फ लाग्यो ।

अर्को दिन अनमोल चाँडै उठेर खाना पकाउन भनेर भान्सा कोठामा पर्‍न मात्र के लागेको थियो सौतेनी आमाले उसलाई बोलाउँदै भनिन्, “जाऊ बाबु, आज खाना म पकाउँछु । तिमी गाईबस्तु लिएर जंगलतिर जाऊ ।” अनमोल खाना पनि नखाईकन जंगलतिर लाग्यो र सालकसँग कुराकानी गरेर बस्यो । यो सबै उसको बहिनीले देखिरहेकी थिइन् । बहिनीले घरमा गएर सबै कुरा आमालाई गएर भनिन् र पैसाको लोभमा सौतेनी आमाले सालकलाई समातेर बेचिदिइन् । अनमोलले सौतेनी आमालाई सालक नबेच्नु भनेर बिन्ती गर्दा पनि मानिनन् । सालक बेचेको कुरा अनमोलले पुलिसलाई भन्दियो र आमालाई पुलिसले जेलमा लिएर गए । एउटा पुलिसले सौतेनी आमालाई भन्यो, “सालकलाई बेच्नुमात्र भएछ, अब मारुनभएको भए त १० वर्षसम्म जेलको हावा खाएर बस्नु हुन्थ्यो ।” अनमोल सौतेनी आमाको नजिकै आएर भन्छ, “आमा मैले तपाईंलाई अति बिन्ती गरेको थिए सालकलाई नबेच्नु भनेको मान्नु भएन र आज यस्तो दिन पनि देख्नु पर्यो ।” सौतेनी आमाले पछुतो मान्दै भनिन्, “बाबु मलाई माफ गरी देउ, म अब यस्तो काम गर्दिन र तिमीलाई पनि नराम्रो व्यवहार गर्दिन ।” यो सुनेपछि अनमोलले पुलिसलाई सौतेनी आमालाई छोडिदिन आग्रह गर्‍यो । त्यसपछि सौतेनी आमालाई पुलिसले अबदेखि यस्तो काम नगर्ने शर्त गराएर छोडिदियो । उता सालकलाई राष्ट्रिय निकुञ्जमा सुरक्षित साथ राखियो र यता अनमोलको परिवार मिलेर सालकको संरक्षण सम्बन्धि प्रचार प्रसार गरे । यसरी अनमोलको परिवार पहिला जस्तै खसी र सखी परिवार भयो ।

(तस्वीर: डब्लु डब्लु एफ नेपाल, हरियो वन कार्यक्रम/कुलदिप जंग बहादुर गुरुङ)

हजुरआमाको कथा

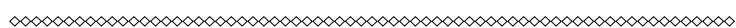
- साबुका मुर्मु
सुर्योदय शैक्षिक विकास प्रतिष्ठान, ललितपुर

मंसिरको महिना थियो । शनिवारको दिन परेको हुनाले सबै बालबालिकाहरु आफ्ना परिवारसँग बसेर १२ बजेको तातो घाम ताप्दै थिए । जाडोले निकै सताइरहेको कारणले मानिसहरु मध्य घाममा बसेर घामको मज्जा लिँदै थिए । त्यसैमा कविता नामकी एउटी वृद्धा पनि आफ्नो घरको कौसीमा बसेर आफ्ना नाति नातिनी - सुनिता र गौरवलाई उनीहरुले कथा भन्न गरेकीमा सालकको बारेमा रमाइलो कथा भन्न शुरु गर्छिन् ।

“धेरै पहिलेको कुरा हो । हाम्रो गाउँ निकै हराभरा र सुन्दर हुँदा हाम्रो गाउँको छिमेकी गाउँमा दाजु-भाई, २ दिदी-बहिनी र आमा बुवा गरी ६ जनाको एउटा सुखी परिवार थियो । त्यो परिवारको सदस्यहरु पनि निकै मेलमिलापका साथ बस्ने गर्थे ।”

सुनिताले प्रश्न गरिन्, “आमा धेरै सदस्य भएको परिवार मात्रै खुसी हुन्छ हो ?” “त्यस्तो होइन, परिवारमा एकता भए २ जना मात्र भएको परिवार पनि खुसी रहन सफल हुन्छन्,” भन्दै कविताले आफ्नो कथालाई फेरि निरन्तरता दिन थालिन् ।

त्यो परिवार खुसी त थियो तर एकदिनको कुरा हो जब पुरा परिवार एकैसाथ बसेर टि.भी. हेरिरहेका थिए । त्यतिकैमा पुलिस उनीहरुको घरमा आए, सबैजना डरले आत्तिए । धेरै प्रश्न गरेपछि पुलिसले उनीहरु आउनुको कारण जेठो छोरालाई जेल लैजान हो भने । आमा पुलिसको खुट्टा समातेर आफ्नो छोरालाई छोडिदिनको निम्ति भिख माग्नु थालिन् तर पुलिसले केही कुरा नसुनी छोरोलाई जेल लगे ।

सालक नहुँदा

- विशान्त शर्मा
कीटिनी माध्यमिक विद्यालय, ललितपुर

धेरै समय अगाडि कुनै एउटा गाउँ थियो । त्यस गाउँमा धेरै प्रकारका मानिसहरु बस्दथे । सबै मानिसहरु त्यस गाउँमा खेती किसानी गरेर आफ्नो जीवन चलाउँथे । उनीहरुको जीवन खेती गरेर खुशीको साथ बितिरहेको थियो । गाउँ एकदमै सफा, स्वच्छ र सुन्दर थियो । सबै गाउँलेहरु खुशी, सुखी तथा आनन्दको साथ जीवन यापन गरिरहेका थिए । यसै क्रममा एकदिन गाउँको एकजना व्यक्तिले गाउँको नजिकैको जंगलमा एउटा सालक देख्छ । तर त्यो व्यक्तिलाई त्यो सालक हो भनेर केही पनि थाहा हुँदैन । उसले गाउँका सबै व्यक्तिहरुलाई बोलाएर सालकको बारेमा भन्छ । गाउँले हरूले उसको कुरा सुनेपछि सालक खोज्ने निर्णय गर्छन् । उनीहरुले खोज्दै गर्दा जंगलमा, खेतमा र अन्य ठाउँमा धेरै सालक पाउँछन् । तर गाउँको कोही पनि व्यक्तिलाई त्यो के हो भनेर थाहा हुँदैन । उनीहरुले यो खतरनाक जीव हो र यसबाट हामीलाई खतरा छ भन्ने सोच्छन् । त्यसैले सबै गाउँलेहरु मिली गाउँमा पाएको सबै सालक मार्ने विचार गर्छन् । त्यसपछि गाउँलेहरु सबै मिलेर गाउँ र जंगलमा पाएको सबै सालकको हत्या गर्छन् । कसैले त्यसलाई खोलामा फ्याँकेर बगाइदिन्छन् भने कसैले त्यसलाई खाल्टो खनेर गाडिदिन्छन् । गाउँलेहरु खतरामुक्त भइयो भनेर खुशी हुन्छन् र उनीहरु फेरि खुशीसाथ जीवन चलाउन थाल्छन् ।

विस्तारै गाउँलेहरु समस्यामा पर्न थाल्छन् । उनीहरुको गाउँमा कमिला र धमिराको संख्या बढ्न थाल्छ । उनीहरुको घर घरमा कमिला र धमिरा आउँछन् । कमिला र धमिराले उनीहरुलाई धेरै टोक्छन् र उनीहरु विभिन्न रोगको शिकार

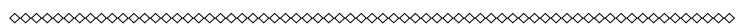

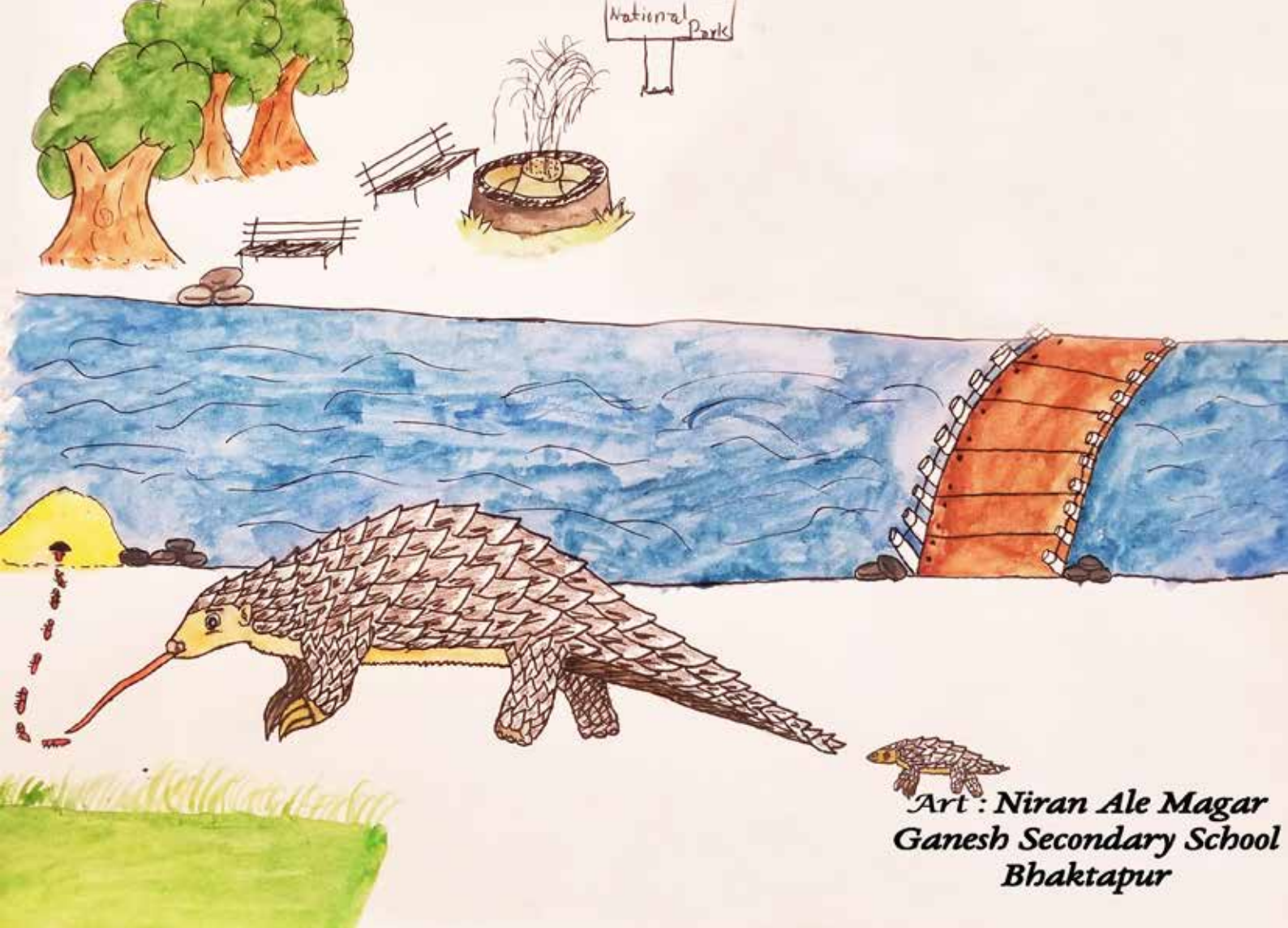
बन्न पुगछन् । उनीहरुको खेतमा अन्न, बाली उब्जाउ हुँदैन । माटोको उर्वराशक्ति पनि कम हुँदै जान्छ । उनीहरुले लगाएको अन्नवालीमा विभिन्न प्रकारको ससाना जीव आएर सबै नाश गरिदिन्छन् र गाउँमा अन्नको ठूलो अभाव हुन्छ । उनीहरुको जीवनमा ठूलो समस्या उत्पन्न हुन्छ । कति मानिस रोगले त कति मानिस खानाको अभावले मर्छन् । उनीहरु यो समस्याबाट मुक्त हुन सक्दैनन् । उनीहरुको घर घरमा कमिला र धमिरा आएर उनीहरु आफ्नै घरमा बस्न पाउँदैनन् । उनीहरुको जीवन नसकेपछि सबै गाउँले एकै ठाउँमा भेला भएर यस समस्याको हल खोज्ने निर्णय गर्छन् । सबै मिलेर सोच्दा पनि उनीहरुले यो समस्याको हल पाउँदैनन् । उनीहरुले कोही पढेलेखेका व्यक्तिसँग सोधपुछ गर्ने निर्णय गर्छन् । उनीहरुले पढेलेखेका भद्र भलाक्कीहरुलाई यस समस्याको बारेमा बताउँछन् । उनीहरुले थाहा पाउँछन् कि यो सबै समस्या सालक मारेको कारण भएको हो ।

उनीहरुले सालकको बारेमा अबै जान्ने जिज्ञासा राख्छन् र उनीहरुले सालकको बारेमा विभिन्न जानकारी हासिल गर्छन् । जस्तै, सालक एउटा प्राकृतिक सन्तुलनको लागि चाहिने महत्वपूर्ण जीव हो । यसले वर्षमा करिब सात करोड कमिला र धमिरा खान्छ । यो खाल्टो खनेर बस्छ । यो ९ देखि १० किलोको हुन्छ । यसको शरीरमा निकै बलियो खपटा हुन्छ । यसको जिब्रो लामो हुन्छ । यो एउटा स्तनधारी प्राणी हो । यसले माटोको उर्वराशक्ति बढाउँछ र सबैभन्दा महत्वपूर्ण कुरा, यसले पर्यावरण सन्तुलनमा ठूलो भूमिका निभाउँछ ।

उनीहरुले खोज्दै गर्दा सालकको बारेमा अब धेरै जानकारी पाउँछन् र सबै गाउँलेलाई आफ्नो गल्तीको भान हुन्छ । उनीहरु सबै पछुताउँछन् र अब सालक संरक्षण गर्ने भनेर निर्णय गर्छन् । उनीहरुले सालक मारेको कारण गाउँमा एउटा पनि सालक हुँदैन । त्यसले उनीहरुले अन्य ठाउँबाट सालक ल्याएर गाउँको जंगलमा छोडी दिन्छन् । बिस्तारै बिस्तारै सालकको संख्या बढ्छ र सालकले उनीहरुको जीवनमा आएको सबै समस्याको समाधान गरिदिन्छन् । गाउँलेहरु आफ्नो घरमा आरामको साथ रहन्छन् । उनीहरुको खेतमा फेरि अन्न उब्जिन्छ । उनीहरु शान्तिको साथ जीवन यापन गर्न पाउँछन् र सबै गाउँले मिलेर आफ्नो भुल सुधार्ने निर्णय गर्छन् । सबै गाउँले मिलेर सालक जोगाउने अभियानमा लाग्छन् । उनीहरु विभिन्न ठाउँमा गएर सालकको बारेमा जानकारी दिन्छन् । सबैलाई सालक जोगाउन आग्रह गर्छन् र उनीहरुको गाउँमा सालकको संख्या बढ्दै जान्छ । उनीहरु यसैगरी सालक जोगाउने अभियानमा खुशी साथ लाग्दछन् र सुखमय जीवन बिताउँछन् ।

सालक जोगाउन हाम्रो कर्तव्य हो त्यसैले हामी सबै सालक जोगाउने अभियानमा लाग्नु पर्दछ ।

सालक संरक्षण

- कविता राई
सुर्योदय शैक्षिक विकास प्रतिष्ठान, ललितपुर

केही वर्ष अघिको कुरा हो । कुनै गाउँमा एक परिवार बस्दथे । ती परिवारमा आमा, बुवा, हजुरआमा, हजुरबुवा र राम भन्ने एउटा नाति गरेर जम्मा ५ जना थिए । सबै जना एकदमै इमानदार सहयोगी थिए । एकदिन राम विद्यालयबाट फर्केर आयो । सबैजना एकै ठाउँमा भेला भएर कुरा गरिराखेका थिए । राम चाहिँ आफ्नो बुवाको काखमा बस्यो । आमाले रामलाई बाबु पहिला लुगा फेर अनि हात खुट्टा धोएर खाजा खाऊ भन्नुभयो । रामले पनि हवस् भनेर कोठामा गयो । त्यसपछि उसले सबै काम सकेर पढ्न बस्यो । त्यति नै बेला उसको कोठामा हजुरबुवा आउनुभयो ।

हजुरबुवालाई बिस्तारै कुर्सीमा बसाएर राम किताब खोल्न थाल्यो । किताब खोल्दै रामले भन्यो, “थाहा छ हजुरबुवा आज मैले नेपाली किताबको पाठमा भएको एउटा अचम्म लाग्दो प्राणीको बारेमा पढें ।” त्यसपछि हजुरबुवाले “ए कस्तो खालको प्राणीको बारेमा पढ्यौ त ?” भनेर सोध्नुभयो । फेरि रामले भन्यो, “खोई त्यो प्राणी त अचम्म खालको थियो । पढ्दा पढ्दै घण्टी लागेर पढ्नै पाइएन । त्यो प्राणीको नाम त सालक रहेछ । हजुरबुवा सालकको बारेमा हजुरलाई केही थाहा छ भने भन्नुहोस् न ।” रामलाई सालकको बारेमा जान्ने जिज्ञासा हुन्छ ।

आफ्नो प्यारो नातिलाई हजुरबुवाले नाई भन्न सक्नु भएन । त्यसपछि हजुरबुवाले भन्नुभयो, “मलाई पनि सालकको बारेमा त्यति धेरै त केही पनि थाहा छैन तर पनि मलाई आउने जति भन्छु नि त ।” रामले पनि हुन्छ भनेर टाउको हल्लायो । राम मज्जाले पलेटी कसेर ध्यान दिएर सुन्न थाल्यो ।

हजुरबुवाले भन्न शुरु गर्नुभयो, “सालक एक स्तनधारी प्राणी हो । पहिले पहिले सालक धेरै मात्रामा थिए । तर अहिले कम मात्रामा मात्र छन् । यो दुलो बनाएर त्यहाँ भित्र बस्छ । यसको जिउ माथि खपटा हुन्छ, जुन चाँहि एकदमै बलियो हुन्छ । यदि त्यो खपटा साह्रो ढुंगामा ठोक्किने हो भने पनि फुट्दैन ।”

रामले अचम्म मान्दै हजुरबुवा तर्फ हेर्‍यो । त्यसपछि फेरि हजुरबुवाले भन्नुभयो, “त्यो खपटा चाँहि केराटिनले बनेको हुन्छ । सालक जंगलमा पाइन्छ । फेरि सालकसँग डराउनु पर्ने कुनै कुरा छैन । यसले केही पनि गर्दैन । यसलाई चलाउनु, डराउनु, मार्नु हुँदैन ।” रामले फेरि अचम्म मान्दै हजुरबुवालाई प्रश्न गर्‍यो, “अनि, त्यो सालकले चाँहि के खान्छ नि हजुरबुवा ?” हजुरबुवाले भन्नुभयो, “सालकले चाँहि कमिला र धमिरा खान्छ । यसले वर्षमा ७ करोड कमिला र धमिरा खान्छ । त्यही कारण हाम्रो खेतमा रहेका बालीहरु राम्रोसँग सप्रिन्छन् । यदि सालकले कमिला र धमिरा नखाएको भए हाम्रो बाली, घर सबै नष्ट हुन्थे ।” यतिकैमा रामले भन्‍यो, “त्यो अस्ति पल्लो घरको काकाको घर भत्केको थियो नि त्यो घर पनि त काठले नै बनेको थियो । के त्यो सबै धमिराका कारण हुन् त हजुरबुवा ?”

हजुरबुवाले सोचेको जस्तो गरेर भन्नुभयो, “अँ ! तिमीले ठीक भन्‍यो । धमिराहरु प्रायजसो काठमा बस्छन् । पहिले हाम्रो पालोमा सालकहरुको केही पनि कमी थिएन । हामी जंगलमा घाँस काट्न जाँदा सालकहरुको समूह नै देखिन्थ्यो । सालकहरु हुँदा त कमिला, धमिराहरु खान्थे । खोई, अहिले त सालक पनि हराउँदै जाँदै छन् । सालक नभएकै कारण पनि हो त्यस्तो भएको हो ।”

हजुरबुवाले अँध्यारो मुख लगाएको देखेर राम हजुरबुवाको नजिकै गएर फेरि प्रश्न गर्न थाल्यो, “अनि हजुरबुवा, किन आजकाल सालकको संख्या घटिरहेको छ ? यसको कारण के हो ?”

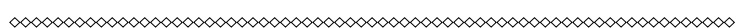
हजुरबुवाले फेरि भन्नुभयो, “राम्रो प्रश्न गर्‍यो, सुन, आजकाल मानिसहरु स्वार्थी भएका छन् । उनीहरु आफ्नो बारेमा मात्र सोच्छन् । सालकको खपटा औषधिको प्रयोगको लागि हुन्छ भनेर सालकलाई नै मार्ने गर्छन् । हरेक वर्ष सालकको संख्या घट्दै गएको छ । अब त जंगलमा पनि सालकहरु छैनन् । कोही मानिसले सालकलाई मार्ने गर्छन् भने कोहीले बोकेर लैजान्छन् । सालक हुँदा जंगल कस्तो सुन्दर देखिन्थ्यो तर अहिले हेर त जंगलहरु सबै सुक्दै गएका छन् । यस्तै हो भने अबको आउने पुस्तासम्म त सालकको नाम मात्र सुनिनेछ । सालक देख्न पाउने छैनन् ।”

रामले नरमाइलो मान्दै भन्‍यो, “हो नि । यसरी नै सालकलाई मार्ने हो भने अबको आउने पुस्ताले त सालकको नाम मात्र सुन्ने छन् । हामीले सालकको संरक्षण गर्नुपर्छ । सालकलाई बचाउनुपर्छ ।”

रामको कुरा सुनेर हजुरबुवाले भन्नुभयो, “तिमीले ठीक भन्‍यो । हामीले सालकको रक्षा गर्नुपर्दछ । सालकले त वातावरणलाई सन्तुलित गर्छ । जंगललाई हराभरा गराउँछ । सालक एकदमै काम लाग्ने प्राणी हो । यसलाई मार्नु हुँदैन, जोगाउनु पर्छ । त्यसमाथि यसले हामीलाई केही हानि पनि पुऱ्याउँदैन । किन बेकारमा यसलाई मार्नु, मारे पनि समस्या हामीलाई नै आउँछ । यसलाई मार्नु सट्टा बचायौं भने हामीलाई नै फाइदा हुन्छ ।”

रामले हजुरबुवाको कुरामा सहमति जनाउँदै भन्‍यो, “हो त नि, हजुरले ठीक भन्नुभयो । सालकलाई बचाउनुपर्छ । यस्तो कामका लागि त केही संस्थाहरु पनि छन् रे । त्यस्ता संस्थाहरुले पनि त सालकका बारेमा खोज अनुसन्धान गर्छन् । ती संस्थाहरु र हामी आफैँले सालकको संरक्षणको बारेमा अरु मानिसहरुलाई बतायौं भने पनि राम्रो हुन्छ । यसको फाइदाको बारेमा भन्नुपर्छ । म पनि अब भोलि विद्यालयमा गएर गुरुबालाई र साथीलाई सालकको बारेमा र त्यसको संरक्षणको बारेमा सुनाउँछु । धन्यवाद हजुरबुवा !”

हजुरबुवाले पनि रामको टाउको माथि हात राख्नुभयो । यतिकैमा आमाले सबैलाई खाना खान बोलाउनुभयो । राम र हजुरबुवा भान्सातर्फ लागे । हजुरबुवाले भन्नुभएको सालकको बारेमा रामले घरमा पनि सबैलाई सुनायो । सबै जना रामको कुरा सुनेर खुसी भए । त्यसपछि सबैले सालकको संरक्षण गर्ने वाचा गरे ।

Art : Buddha Tamang
Shree Shanti Niketan Secondary School
Bhaktapur

सालकको कथा

- अनुशका तामाङ्ग
श्री सिद्धेश्वर आधारभुत विद्यालय, ललितपुर

एकादेशमा एउटा सानो गाउँ थियो । त्यहाँ एउटा सानो परिवार बस्थ्यो । त्यस परिवारमा बुवा आमा छोरा र छोरी थिए । छोराको नाम राम थियो र छोरीको नाम चाँहि सीता थियो । उनीहरूको बुवा एउटा गरीब किसान हुनुहुन्थ्यो । एक दिन उनीहरू सबै जना मिली घाँस काट्न वनतिर गए । बुवा रुखमा चढेर दाउरा काट्दै हुनुहुन्थ्यो । त्यही बेला अचानक दाउरा काट्दा काट्दै बच्चरोले खुट्टामा घाउ लागेछ । उनीहरूले तुरुन्तै घर गएर बुवाको घाउको उपचार गरे । अब आमा छोरी मिली वनमा गई दाउरा काटेर ल्याई बजारमा बेच्ने गर्न थाले । एक साँझमा राम बाहिर खेलिरहेको थियो । आमाचाँहि भित्र खाना पकाइरहनुभएको थियो । रामले अलि पर एउटा सानो जीव देख्यो । उसले त्यो के हो भनेर हेर्न खोज्यो तर उसलाई अलि अलि डर पनि लागिरहेको थियो । उसले आमालाई बोलाएर त्यस जीवलाई देखाउँदै भन्यो, “आमा त्यो के हो ?” आमाले भन्नुभयो, “छोरा त्यो सालक हो । नेपालमा यस्तो दुई जातिको सालक हुन्छ । कालो सालक र तामे सालक ।”

छोराले सोध्यो, “आमा, त्यसो भए यो कहाँ बस्छ र यसले के खान्छ ?”

आमाले भन्नुभयो, “छोरा यो जमीनमा बस्छ र यसले कमिला र धमिरा खान्छ ।”

छोराले सोध्यो, “आमा यसले हामीलाई नोक्सान गर्दैन होला है ?”

आमाले भन्नुभयो, “हो बाबु, यसले हामीलाई केही गर्दैन, यो शान्तिप्रेमी लजालु, संवेदनशील प्राणी हो । यो एकलै बस्न रुचाउँछ । यसले उल्टै हामीलाई फाइदा गर्छ ।”

छोराले सोध्यो, “यसले के के फाइदा गर्छ त आमा ?”

आमाले भन्नुभयो, “छोरा, यसले जमीनमा दुलो बनाएर बस्ने हुनाले त्यसबाट नाइट्रोजन ग्याँस भित्र छिर्छ र माटो मलिलो बनाउँछ । माटोको उर्वराशक्ति बढाउँछ र बालीनाली बढाउँछ । कमिला र धमिराको संख्या घटाउँछ ।”

छोराले सोध्यो, “यसको धेरै बच्चाहरु पनि हुन्छ हो नि आमा ?”

आमाले भन्नुभयो, “कालो सालक एक दुई वर्षमै परिपक्व भएर बच्चा जन्माउन सक्छन् । यिनीहरुले कहिले काहीँ दुई ओटासम्म बच्चा जन्माउँछन् । छोराले सोध्यो, “मैले हाम्रो मिसबाट सुनेको थिएँ कि सालकहरु लोप हुन लागेको छ रे ?”

आमाले भन्नुभयो, “हो बाबु, तिमीले ठीक सुन्यौ, यो अहिले लोप हुन लागेको जनावर हो । यसलाई मानिसले मार्ने र यसको मासु, खपटा, नङ्गा जस्ता अंगहरु बेचेर व्यवसाय गर्छन् ।”

छोराले सोध्यो, “यसलाई मात्थो भने त सजाय पनि हुन्छ होला नि त आमा ?”

आमाले भन्नुभयो, “किन नहुनु नि बाबु, यसलाई कसैले मार्न लागेको अथवा यसलाई हानि पुऱ्याएको छ भने त्यसलाई अपराध मानिन्छ र यस्तो कार्य काम गर्नेलाई १ देखि १० वर्ष सम्म कैद र १ लाख जरिवाना हुन्छ वा दुवै सजाय हुन्छ ।”

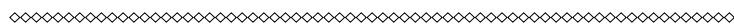
छोराले सोध्यो, “आमा यसलाई कसरी संरक्षण गर्ने होला त ?”

आमाले भन्नुभयो, “छोरा यसलाई पर्यटन विकास गरी अवैध रुपमा चोरी शिकारी बन्द गरेर यसको संरक्षण गर्न सकिन्छ ।”

छोराले भन्यो, “त्यसो भए म पनि आजदेखि मेरो विद्यालयमा गएर साथीभाई र छिमेकमा सालकको संरक्षण कसरी गर्ने भनेर प्रचार प्रसार गर्छु ।” आमाले भन्नुभयो, “स्यावास् बाबु, तिम्रो यो कुरा सुनेर म एकदमै खुसी भएँ ।”

छोराले भन्यो, “तपाईंलाई पनि धेरै धन्यवाद । मलाई सालकको बारेमा यति धेरै जानकारी दिनु भयो ।”

आमाले भन्नुभयो, “होइन बाबु, यो त मेरो कर्तव्य हो ।”

इमा र सीमाको सालक संरक्षण अभियान

- अनिता तामाङ
श्री सिद्धेश्वर आधारभूत विद्यालय, ललितपुर

एक दिनको कुरा हो, कुनै एउटा ठाउँमा घना जंगल थियो। उक्त जंगलको वातावरण हरियाली र सुन्दर थियो। त्यसैले त्यस जंगलमा सालक नामका जीवहरू बस्थे। त्यस जंगलको छेउमा एउटा सानो गाउँ थियो। त्यस गाउँमा एउटा मुखिया थियो जसले गाउँमा रेखदेख गर्ने गर्थ्यो। मुखियाको दुईजना छोरीहरू थिए, जसको नाम इमा र सीमा थियो। उनीहरू सधैंजसो जंगलमा साथीहरूसँग खेल र घुम्न जाने गर्थे। केही वर्ष पछि इमा र सीमा ठुली भए। उनीहरू माथिल्लो तह पढ्न शहर गए। एक दिन इमा र सीमा कक्षामा पठिरहेको बेला एक शिक्षकले सालकको बारेमा कुरा निकाल्नुभयो।

शिक्षक : “तिमीहरूले सालक भन्ने जीव देखेका छौ ?”

सीमा : “सर, हाम्रो गाउँमा सालक भन्ने जीव पाउने गर्थ्यो नि, सालकको ढाड भरि खपटा भरेको हुँदो रहेछ, त्यसले त कमिला र धमिलाको साथ तिनीहरूको लार्भा खाने गर्दो रहेछ है सर ?”

सर : “हो नि, तिमीले कसरी थाहा पायो त ?”

A horizontal number line with a square at 0 and a tick mark at 1.

सर : “आज म तिमीहरुलाई सालकको बारेमा सुनाउनेछु । अधि सीमाले भने जस्तो सालकको ढाड भरि मान्छेको नङ जस्तो बलियो खपटा हुन्छ । उनीहरु कमिला र धमिराका साथै तिनीहरुका लार्भा खाने गर्छन् । सालकले बच्चा जन्माउन १५० दिन देखि १७० दिनसम्म लाग्छ । सालक अरु जीवहरु भन्दा एकदमै लजालु, संवेदनशील र शान्तप्रेमी हुन्छन् । अनि, मानिसहरुले सालकलाई संरक्षण नगरेकोले अहिले सालकको संख्या घटिरहेको छ र अब सालक लोप हुने अवस्थामा पुगेको छ ।”

इमा : “सर, मानिसहरुले कस्तो संरक्षण नगरेकोले सालकको संख्या घटेको होला त ?”

सर : “सालकलाई मानिसहरुले मान्ने, बेचबिखन गर्ने, समाल्ने अखेटोपहारको व्यापार गर्ने गरेकोले नै अहिलेको सालकको संख्या घटिरहेको छ ।”

इमा : “अनि मानिसहरुले किन यस्तो नराम्रो काम गरेको होला सर ?”

सर : “सालक बेचविखन गर्दा पैसा कमाउने लोभले नै मानिसहरुले त्यस्तो काम गर्छन् ।”

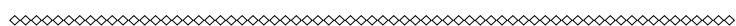
सीमा : “अनि सर, त्यस्तो मानिसहरुलाई त सजाय दिनपर्ने हैन र ?”

सर : “हो नि, अहिले सालकको संरक्षण नभएकाले तिनीहरुको संख्या पनि घटेको छ । संरक्षित सालकलाई मार्ने, बेचबिखन गर्ने, समात्ने, अखेटोपहारको व्यापार गर्ने आदि काम गर्यो भने हाम्रो देशमा तिनीहरुलाई १ देखि १० वर्षसम्म कैद वा १ लाखसम्म जरिवाना तिर्नु पर्ने हुन्छ ।” (घण्टी बज्यो सबै आफ्नो घरतिर लागे)

केही समयपछि, इमा र सीमाको पढाई सकेर उनीहरू गाउँतिर गए । उनीहरूलाई आफ्नो गाउँ आइपुग्दा अति र माइलो लाग्यो । इमा र सीमा गाउँ बसेको दुई महिना भइसकेको थियो । उनीहरू सधैं जसो जंगल डुलिरहे । तर उनीहरूले पहिला सानोमा देखे जति सालक धेरै देख्न पाएनन् । किनकि त्यस जंगलमा शहरको तीन चार जना मानिसहरू सालकलाई खोजेर अथवा मारेर बजारतिर बेचबिखन गरिरहेका थिए । यस्तो काम गरेको लगभग १ वर्ष भइसकेको थियो । त्यसैले त्यस गाउँमा सालकको संख्या घटिरहेको थियो । शहरको मानिसहरूले आफ्नो गाउँमा आएर मानिसहरूले सालक मारेको देखेकोले धेरै निराश भए । तर उनीहरूले शहरमा पढ्दा शिक्षकबाट सालकको कुरा सुनेकोले सालकलाई मार्ने, समात्ने, बेचबिखन गर्ने मानिसहरूलाई कस्तो सजाय पाउँछ भन्ने कुरा उनीहरूलाई थाहा थियो । सीमा र इमाले प्रहरी कार्यालयमा ती व्यक्तिहरूको बारेमा जानकारी दिएर पक्रन लगाए । साथै सालकको बेचबिखन रोकन सहयोग गरे ।

इमा र सीमाले गाँउघरको मानिसहरुलाई भने, “अहिले हाम्रो देश नेपालमा सालक संरक्षण नभएको कारण सालकलाई मार्ने, बेचबिखन गर्ने, अखेटोपहारको व्यापार गर्ने, समात्ने आदि कामले सालकको संख्या घटिरहेको अवस्थामा छन् । हामी सबैले अहिले सालक देख्न पाएका छौं तर सालकको संरक्षण अहिले भएन भने पछिको पुस्ताले सालक कस्तो जीव हो भनेर पनि थाहा पाउँदैनन् । त्यसैले हामी सबैले सालकको संरक्षण गरौं । सालकको कारण हाम्रो खेतीपाती राम्रो हुन्छ । सालकले हाम्रो केही नोक्सान गर्दैन । हामीले अहिले देखि सालकको संरक्षण गरौं ।”

गाँउका मानिसहरुले सालकको महत्व बुझी संरक्षणमा अग्रसर भए । केहि वर्षपछि, त्यस गाउँमा सालकको संख्या बढ्दै गयो ।

म सालक हुँ

- सविना बि.क.
श्री सिद्धेश्वर आधारभुत विद्यालय, ललितपुर

एकादेशमा एउटा सानो परिवार थियो । त्यो परिवारमा आमा, बुवा र उनीहरुको एउटा छोरा थियो । बुवा खेती गर्नुहुन्थ्यो । उनीहरुको छोराको नाम दिनेश थियो । दिनेश एकदमै चकचके थियो । एकदिन आमा, बुवा र छोरा भएर घाँस दाउरा काट्न जंगल तिर गएका थिए । बुवा रुखमा चढेर घाँस काट्दै हुनुहुन्थ्यो र आमा दाउरा काट्दै हुनुहुन्थ्यो । त्यति नै बेला दिनेश जंगलभित्र गयो । जाँदाजाँदै उसले एउटा सानो र अचम्मको जीव देख्यो । ऊ त्यो जीव देखेर एकदमै डरायो र ऊ डराउँदै त्यो जीवको नजिक गयो । उसले त्यो जीवलाई तिमी को हो भनेर सोध्यो ?

त्यो जीवले भन्यो : “म एउटा सालक नामको जीव हुँ । मलाई देखेर तिमी डराउनु पर्दैन । म एकदमै लजालु, संवेदनशील र शान्त प्रेमी प्राणी हुँ ।”

दिनेश : “तिमी कहाँ बस्छौ नि ?”

सालक : “म जमिनमा दुलो बनाएर बस्छु ।”

दिनेश : “तिमी के खान्छौ नि ?”

सालक : “म कमिला र धमिरा खान रुचाउँछु ।”

त्यसपछि दिनेश घर गएर आफ्नो आमा बुवालाई सालकको बारेमा भन्छ र सालकलाई संरक्षण गर्नुपर्छ, भनेर सुनाउँछ ।

सालक एक चिनारी

- कृती के.सी.
श्री शान्ति निकेतन सेकेण्डरी स्कूल, भक्तपुर

सालक एक लोपोन्मुख वन्यजन्तु हो । यो प्रायः नेपाल, भारत, चीन लगायतका दक्षिण एशियाली राष्ट्र तथा अफ्रिकाको केही उष्ण भुभागमा पाइन्छ । यसको शरीर कडा खालको कल्लाले ढाकेको हुन्छ । यस बाहेक यसको खपटा मुनि पहेँलो जगरजस्तो रौं उम्रेका हुन्छन् । यी रौं खपटाको बीचबाट बाहिर निस्केका हुन्छन् । यसले आफ्नो पुच्छरको सहायताबाट रुखको हाँगामा झुण्डिन सक्छ ।

सालक निकै लजालु खालको जनावर हो । यो कहिले काँही मात्र बाहिर निस्कन्छ । यसले आफुलाई खतरा महसुस गरेमा गुडुल्किएर भकुण्डो जस्तो डल्लो पर्छ । यो खतराबाट बच्न एकै ठाउँमा टाँसिएर गुडुल्की रहन सक्छ ।

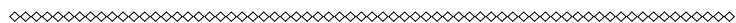
विश्वभर आठ प्रजातिका सालक पाइन्छन् । नेपालमा भने अति संकटग्रस्त कालो सालक र लोपोन्मुख तामे सालक मात्र पाइन्छ । सालकको दाँत हुँदैन तर ६० देखि ७० सेन्टिमिटर लामो जिब्रोले कमिला र धमिरा खान्छ । रातमा आहारा खोज्न निस्कने सालक माटोकाँ रङ्गको भएकाले छुट्याउन मुश्किल हुन्छ । कतैबाट खतराको चाल पाएमा भकुण्डो जस्तै डल्लो पर्छ ।

सालक मुख्य गरी कमिला र धमिरा खान मन पराउँछ । सालक यो संसारमा अत्यन्तै कम मात्रामा छ । मानिसहरुले यसलाई मारेर यसको खपटा बेच्छन् । मानिसहरुले यसलाई खपटाको लागि मार्नुको अर्थ छैन किनभने यसको खपटा र हामी मानिसको नङ्ग दुवै केराटिन भन्ने पदार्थबाट बनेको हुन्छ ।

हामीले यस बारेमा मानिसहरुलाई सचेत बनाउनु पर्छ । हामीले सालकको महत्वबारे सम्पूर्णलाई बताउनुपर्छ । सालकले मानिस तथा अरु जीव जन्तुलाई केही हानी नोक्सानी गर्दैन । यसले कमिला र धमिरा खान्छ जसले गर्दा अनियन्त्रित हुन सक्ने कमिला र धमिरा नियन्त्रणमा आउँछन् । यसले वारी र खेतको कान्लोमा आफ्नो दुलो बनाएर बस्छ, जसको कारण माटो मलिलो हुन्छ । कृषकले मलिलो माटोमा धेरै तथा राम्रो उत्पादन गर्न सक्छन् । यति धेरै फाइदा दिने सालकलाई मानिसहरुले किन मान्ने ? बरु सबै मिली यसको संरक्षण गर्न हामी सबै जुट्नुपर्छ ।

अतः सालक एक अति संकटग्रस्त स्तनधारी प्राणी हो र यसलाई जोगाउनु हामी सबै मानिसको साझा कर्तव्य पनि हो ।

सालकको जानकारी

- पुजना लामा
श्री शान्ति निकेतन माध्यमिक विद्यालय, भक्तपुर

सालक एक सानो स्तनधारी जीव हो । एशियामा चार प्रजातिको सालक पाइन्छ, भने नेपालमा दुई प्रजातिको सालकहरु पाइन्छन् । नेपालमा कालो सालक र तामे सालक पाइन्छ । सालकको शरीर सबै खपटै खपटाले ढाकिएको हुन्छ । सालकको शरीर खपटाले ढाकिएको तथा कमिला र धमिरा खाने भएकाले यसलाई स्केली एन्ट इटर भनेर पनि चिनिन्छ । सालकको दाँत हुँदैन तर एकदमै लामो जिब्रो हुन्छ । त्यो जिब्रो लगभग ४० देखि ४५ से.मी लामो हुन्छ । यसले जिब्रोले नै पानी खान्छ र साथमा कमिला र धमिरा खान सक्छ । सालकहरु पानीमा पौडन सक्छन् । सालकको आहारा कमिला र धमिरा हुन् । एक दिनमा सालकले १४० देखि २०० ग्राम कमिला र धमिरा खान सक्छ । सालकले एक वर्षमा सात करोड कमिला र धमिरा खाने गर्दछ । सालकको अगाडिको खुट्टामा लामा, शक्तिशाली नङ्गाहरु हुन्छन्, जसले गर्दा सालक दुलोमा बस्न र कमिला र धमिराको गुँड भत्काउन सक्छ । सालकहरु वनजंगलमा बस्नका साथै घर वा खेतबारीमा पनि बस्छन् । सालकहरुले मानिसहरुलाई कुनै हानी नोक्सानी गर्दैनन्, बरु सालकले मानिसलाई सहयोग गर्छ ।

सालकले बारी वा खेतको उर्वराशक्ति बढाउने कार्य गर्छ । सालकहरु तराई भेगदेखि पहाडी भेगसम्म पाइन्छन् । सालकहरु संरक्षित क्षेत्र भित्र वा बाहिर दुवै ठाउँमा पाइन्छन् । सालक संरक्षित क्षेत्रभित्र भन्दा बाहिर बढि पाइएको छ । सालकहरुलाई फरक समुदाय, फरक जिल्ला वा फरक भाषामा विभिन्न नामले चिनिन्छ । जस्तै : तामाङ्गले घोसे, नेवारले केड्या साथै केही ठाउँमा सालक माछा भनेर चिनिन्छ । सालक कुनै समस्या वा डरमा छ भने आफ्नो शरीरलाई

The Amazing Small Mammal

- Smriti Awasti
Shree Mangalodaya Secondary School, Kathmandu

Far away from this generation, far from today's modern world, there was a small and happy world of animals. Just like we human beings run this world, the world then was ruled by small creatures. The time were different. It was not very hard for the animals to live their lives. Far away from conflicts, they lived happily by cooperating; and the Pangolins ruled the world. Pangolins were small mammals, covered with scales in their skin and no one could harm them because they were covered with hard shell. The weight of the small mammal was 20-30 kg but they didn't harm anybody. The life was really happy at that time. But slowly the humans started to rule, and the pangolins couldn't defeat the human beings.

Pangolins, the small creature that used to rule the world of animals were very scared of humans. The human beings started to kill the innocent little mammals. Without mercy, the people killed the pangolins just for their satisfaction. Pangolins at the ancient period were literally found at the rate of millions but now we can say that they have just disappeared. The shy pangolins were so scared that they didn't go outside, and they were tired of their world. So, the poor little pangolin just sat inside a hole. They became nocturnal and wouldn't come outside at day but only at night time. When the human

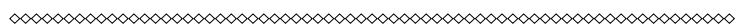
beings were not around, the pangolins would come out of the hole in search of food. They loved their lives but couldn't enjoy it. God from the heaven saw all this and thought that everyone has a time to shine, but one day they all came down. God was also very tired of seeing all this, so he cursed the human being, "After some time, you humans will also be killed by the pangolins just like they are now being killed by you." The humans heard the curse and decided to kill all the pangolins one by one, so that the curse could not come true. The human beings searched for pangolins and killed them everyday. To take benefit from them, the humans cut the scales of pangolins with hard metal substances. The pangolins cried and begged the humans not to kill them, but the humans believed that if the mammals were not killed, then the pangolins would be their end.

The pangolins came out of the place to save themselves from the dangerous human beings. Pangolins have long sticky gum type of tongue by which they can eat their food. Human beings however didn't know that the animals that were being killed were actually beneficial for their environment and not harmful for them in anyway. Pangolins live inside the soil, making the earth fertile which is another benefit for agriculture. Unaware of all these contributions, the humans killed the pangolins, mercilessly, taking out their scales to make attractive ornaments. Thankfully, not all humans were bad, and some good people knew the benefits of pangolins to human beings. Despite knowing God's curse, they decided to help the mammals, so that they could also live their lives however they wanted.

The killing went on till the end of time, so God gave a final date of the curse. When the day ended, suddenly all the humans turned into pangolins and the pangolins turned into humans. All the dead pangolins came back alive as humans. Reversed in their roles, God gave permission to the now humans to kill the human turned pangolins. The humans who were kind to pangolins previously did not change their form. Enraged humans got ready to kill the pangolins, thinking of everything they had gone through in their previous life. But then one human looked at the pangolin and said, "You used to be humans and used your power to abuse us. Now that we are humans, we could do the same and kill you all. But if we repeat the same thing as you had done, then the cycle of revenge would go on and on. So, we won't kill you. We cannot kill you."

The humans turned to God and requested him, "We cannot kill these pangolins because it would be like we are taking revenge. But these human beings must promise us that they will not destroy us again and let us live our lives happily." The humans who turned into pangolins, ashamed of their action, took an oath to never harm any animal in the future. Happy with the decision, God became happy with the Pangolins and granted the promise. The curse got lifted and everyone came back to their original form. The world was filled with happiness again. God was relieved and proud of pangolins for their wise decision. He declared them as the kindest creature of earth and, the Pangolins, after a long time could do whatever they wanted. They were finally happy.

Save animals; save your world.

Story of Pangolin

- Rozina Thapa
Shree Mangalodaya Secondary School, Kathmandu

As our holiday started, I felt bored at home. So, I and my friends made a plan to do hiking, but a problem was that, a perfect place wasn't fixed. After a long discussion we decided to do hiking at the hills of Banepa. It is my favourite place. I had visited there nearly 3-4 times. So, I was going to be the leader. It was my responsibility to take them safely.

Next day, we reached there early in the morning. We wanted some breakfast so, we stayed there for some time and ate our breakfast. We had taken bottles of jams, juices, bread and many more. After the breakfast, we visited the hills and then, for dinner, I and my friend Isha went to bring some firewood. The tree branches were very high so, we collected the twigs that we found on the floor. After a handful, we were about to return. Then I saw something unusual moving in the grasses. I called Isha and we saw a creature. No sound, no squeaks or howls came from it. I was really shocked.

I called all our friends and we all wondered if it was alive. One friend said, "It's a baby of a dinosaur. Leave it there." But I didn't believe so. I thought it was an endangered creature. So, I called the police, and after he arrived, he caught the creature and took it inside his jeep.

I asked the police, “What is it?”

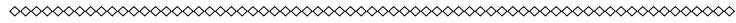
He replied, “It is a pangolin.”

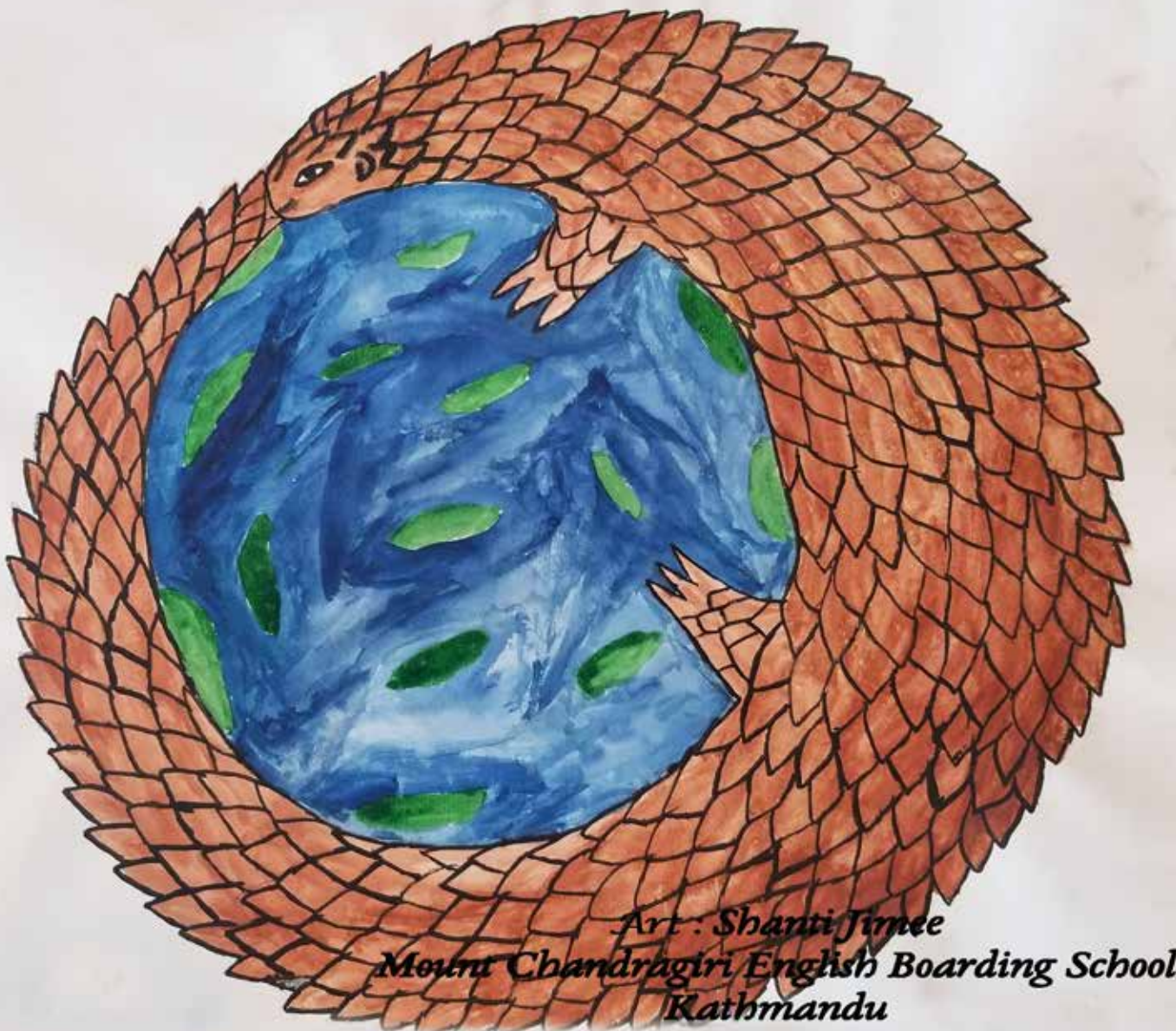
I asked again what a pangolin is, and the police explained that it was an endangered creature. I wanted to know more about it, but the police said that even he didn’t know more. “If you want to find out more about it, research about it in the internet,” he said.

I was determined to find out more. So, after the hiking, I found out that pangolin was a quiet animal and the word ‘Pangolin’ was derived from Malay word “Pan-gah-lin.” They are listed as endangered animal, live in grasses and eat ants and termites. There are eight types of pangolins in the world among which two are found in our country. They are found in 44 districts of Nepal. The two types of pangolin in Nepal are Chinese Pangolin and Indian Pangolin. They look like a tortoise and they have sharp nails in the front legs that help them to dig land. They are mammalian, but their bodies are covered with hard scales which protect them from other animals.

I also found out that if they are seen anywhere, we should give them to the nearest police station. It is our duty to protect them because some people kill them for their scales, nails, meat, skin etc.

From the trip, I learned much more about Pangolins and I will share the information to my friends as well. The trip became knowledgeable for me.

Harish and the Pangolin

- Prashamsa Adhikari
Shree Mangalodaya Secondary School, Kathmandu

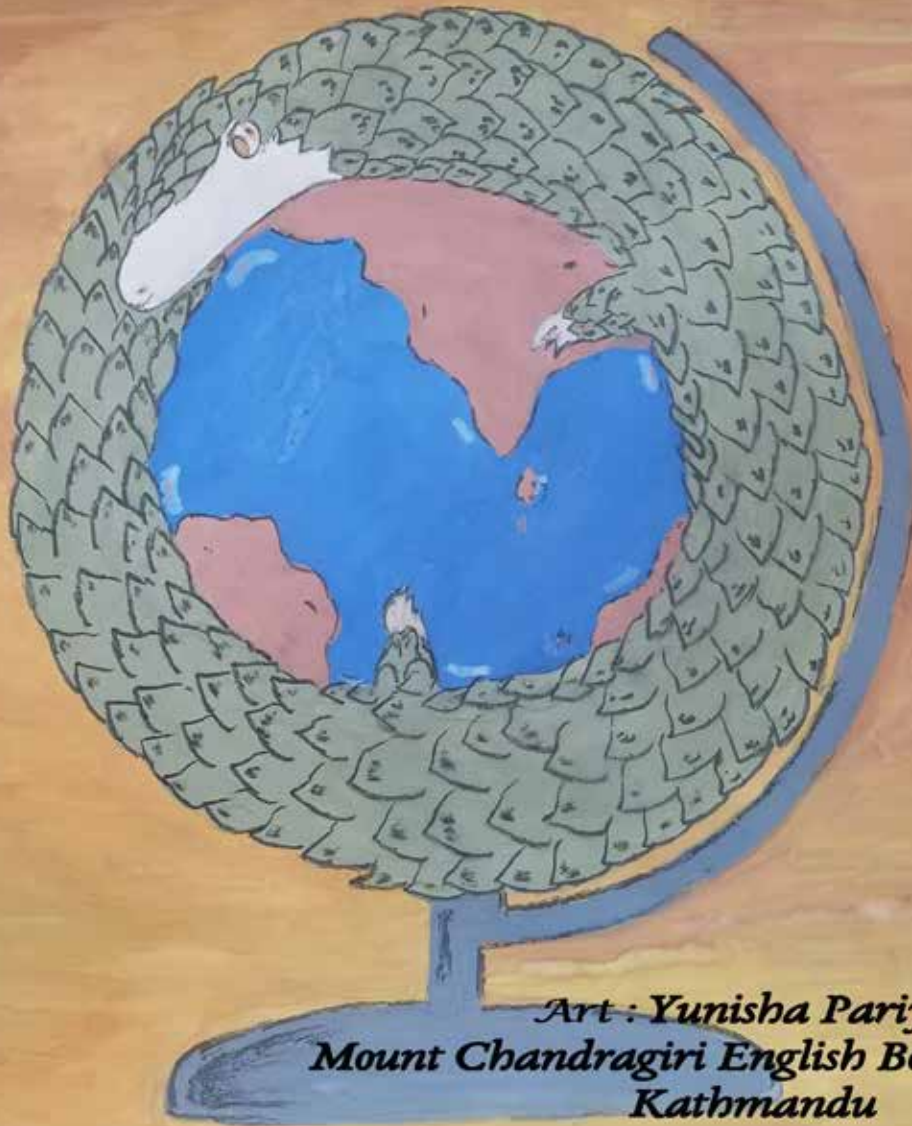
Harish was a boy studying in grade 9. He lived in Makwanpur. He used to go to his school by passing through the jungle. One day on the way to school, he heard some noise near the bushes. There he saw a ball-shaped horny creature and a dog. The dog was moving that thing here and there.

After the dog left, Harish looked at that creature. It came to its real shape. Seeing it, Harish was very astonished by its beauty and the gentle behavior. Suddenly, Harish realized that he was getting late for school, so he rushed towards school as fast as he can.

Harish's father was a Forest Officer. He got curious to know about the creature. So, he asked his father about it. Then his father told him, "Look dear son, I am very happy to know that you are getting interested towards wildlife. According to your explanation, the creature that you saw was a pangolin. In the world, there are eight types of pangolins, among which two are found in Nepal: Chinese Pangolin and Indian Pangolin."

Harish asked his father about the colors of the animal and his father explained him that the Chinese Pangolin is black in color and the Indian Pangolin is copper-like in color.

Pangolins Fighting for Their Lives

- Amit Gopali
Mount Chandragiri English Boarding High School, Kathmandu

Once, there were a male and a female pangolin living in a place named as Chandragiri. The male pangolin's name was Rio whereas the female pangolin's name was Brown. Rio and Brown were very good friends. They two always used to help each other at the time of need.

Rio and Brown lived in a forest, in a single borrow. Rio and Brown never fought with each other. They used to spend all the time together with a lot of enjoyment. None of them reacted badly to each other.

Time went by. After 150 days, Brown gave birth to young ones. Rio and Brown were very happy because of the birth of their child.

Rio and Brown, both used to take care of their child. They never left their child alone. In every activity, they used to take care of their child. When their child grew up, they named their boy as Kim. The whole family spent their time very happily.

Kim along with his parents always went to search for food. As we know Pangolins eat ants and termite, the whole family went in the search of ants and termites. They travelled the forest a lot in the search of food.

One day, they made a plan to search for food separately. All three went in different area. Rio was searching for food when he saw a person coming towards the forest. He got scared. No human had ever come to the forest before.

The human turned out to be pangolin poacher. Rio hurriedly ran away to hide in a place, but the poacher saw him. Rio tried to run away but the poacher chased him. Rio was very frightened. He was unable to think what he had to do next.

The human came very close to Rio. Seeing the poacher, Rio suddenly turned his body into a curve shape. He tried to protect himself using his scales and pointed tail. But he was unsuccessful.

On the other hand, Kim found a mud house of termites and went to call his parents. When he was searching for them, he saw the human taking Rio away. Kim ran towards the poacher, but Rio saw him and asked him to run away.

Rio plead Kim to run away. Kim rushed to inform this bad news to his mother. After hearing this news, Brown was frightened and heartbroken. Kim and Brown followed the poacher.

After a short time, they found the human. Rio saw his family and tried to get out of the cage. He used his pointed tail and cut the poacher's hand. The poacher in pain got angry and killed Rio right in front of his family. Heartbroken, Kim and Brown ran away back to their burrow and cried for their lost family member.

For a long time, the mother and son spent their days mourning. After some time, they started to train themselves for safety. They traveled hiding as they knew that the poachers would return back in search of them.

One day, when Kim and Brown were searching for food, they saw a female pangolin hiding in a place. They went close to her and asked her about her information. Her name was Seok. She said that she was alone and spending all the days alone.

Kim and Brown decided to take Seok with them to live together. Seok was also ready to live with them. From that day, they lived together by feeding and spending the days together with happiness.

One day, Brown was weeping a lot remembering her husband, Rio. Seok saw her weeping and asked, "What's the matter?" Kim walked in and shared everything that had happened to his father. After hearing everything, Seok became very sad. She also started training for safety. Now, Kim, Brown and Seok all three were aware and conscious about the poacher in the forest.

Suddenly, Brown got very ill. She was not even able to talk smoothly. Kim and Seok provide her with many facilities and take care of her. Since Brown was very ill, Kim and Seok went in search for some medicinal herbs available in the forest.

When they were searching for the herbs the poacher was back in the forest. The poacher was cleverly searching for the pangolins without making noise.

Suddenly, Seok turned back and saw the poacher. Seok informed Kim and both of them ran away. The poacher also chased them and got very close to Kim. He tried to catch the pangolin when suddenly Kim turned his body into a curve shape. The poacher

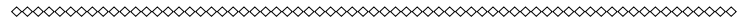
tries to grab him, but he attacked the predator with his long pointed tail and the poacher got injured.

When Kim tried to run along with Seok, the poacher again tried to grab Kim. Kim suddenly created a very foul smell; the trick that he learned from his mother. The smell was so foul that the poacher was not able to breathe.

Hurriedly Kim stood up and ran away with Seok. They finally were able to cross the forest and reach the street area. They kept on running but the poacher was chasing them with the same speed.

In the street, a person saw Kim and Seok running away from the human. The person called the police and explained how a poacher was trying to catch a couple of pangolins. The police immediately went after the poacher and finally arrested him. He was taken to the prison while Kim and Seok were taken to a conservation area.

The police officer along with his team went in search of other pangolins in the forest. They found a very ill Brown and treated her illness. She was also then taken to the same conservation area where Kim and Seok were staying. From that day, the three pangolins spent their days happily.

Art: Sonam Tamang
Crescent Academy English School
Lalitpur

Hard Work Results

- Nikita Acharya
Pashpanjali Secondary School, Lalitpur

Once upon a time, in a far away land there lived a very poor person named Rameshwor. He was very poor as he didn't go anywhere to work. He always used to go to the woods and sing songs that were related to his life.

One day, he went to the woods and started singing. Suddenly, he saw a small creature covered with scales in its body. The small creature was covered with scales all over and had a long and sticky tongue which helped it to eat food and catch small insects easily. Rameshwor was literally surprised because he had never seen any animal like that. Slowly, he started to come to the woods just to see the small creature covered with scales. When he wouldn't see the creature, he got very sad and returned back to his place. He heard the old villagers saying that they also saw a creature covered with scales all over the body and it was called Pangolin. They said that if they could sell the animal, then they would be rich. Rameshwor happily started dreaming of becoming rich. He thought that it might be hard to catch the animal, but still could try.

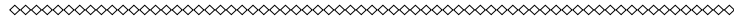
One day while searching for pangolin, he met some hunters who also came to hunt pangolin. They decided that they would work together and search for the animal.

Rameshwor saw the small creature for the second time. He was very happy. He chased the small creature, but the Pangolin rolled into a ball and rolled away. Rameshwor ran faster and caught the creature. He becomes happy, but he never knew that there were teams in the forest who worked for conserving pangolin. They could clearly see that a pangolin had been caught by Rameshwor. So, the team went near Rameshwor and said him that pangolin was known to be living for past 80 million years in earth but now, with the poaching they are the most endangered animal in the world. Rameshwor was surprised after listening to the conservation team. He informed the hunters about pangolin and also told them about the importance of conserving pangolin. After that, all the hunters also with Rameshwor started working for the conservation of pangolin. They also established an institution and named it "Save Pangolin." They worked very hard, day and night for conserving the pangolins. After that, pangolins were safe from poaching. The government decided to reward them for their hard work. The team received many awards from the government at national level.

The team started to work to save pangolins at international level as well. After a lot of hard work, the result was also very good. They were safe from being endangered from the world. Thus, Rameshwor and his team received many awards from the national and international level and Rameshwor was known worldwide for his hard work.

Every animal has their own importance. So, instead of killing other animals, it is our prime duty to save them from being endangered and save the world as well.

Pangolin and Its Conservation

- Yujina Aryal
Pushpanjali Secondary School, Lalitpur

Once upon a time there was a poor woodcutter named Hari. He had three children and suffered providing enough food every day. His life had become more miserable after his beloved wife passed away. He always used to go to the forest to cut woods. It was his source of income. Once when he was cutting woods from a tall tree, he saw two men running after a strange animal which he had never seen before in his life. It looked like a mammal but its whole body was covered with scales. It curled around into a ball. Hari was amused. He thought that the creature was in threat of the poachers. Hari was astonished by the beauty of that creature. After sometime, the creature vanished from the sight of Hari. He was on top of a tall tree so he was not noticed by the poachers, but he overheard their conversation. One of them said "Oh no! We missed it again. If we could sell, then we could make money." The next one was not clear but the zeal of earning extra money triggered Hari's mind. He started imagining about getting rich. He started learning about the animal. After much learning, Hari became confident for trafficking pangolins. He learned that pangolins get active at night, so he prepared himself to do the task on full moon night and went to the jungle without letting anyone know. Coincidentally, the rescue team of pangolin conservation was also in the area. Everything was visible due to the

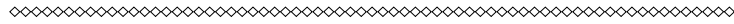

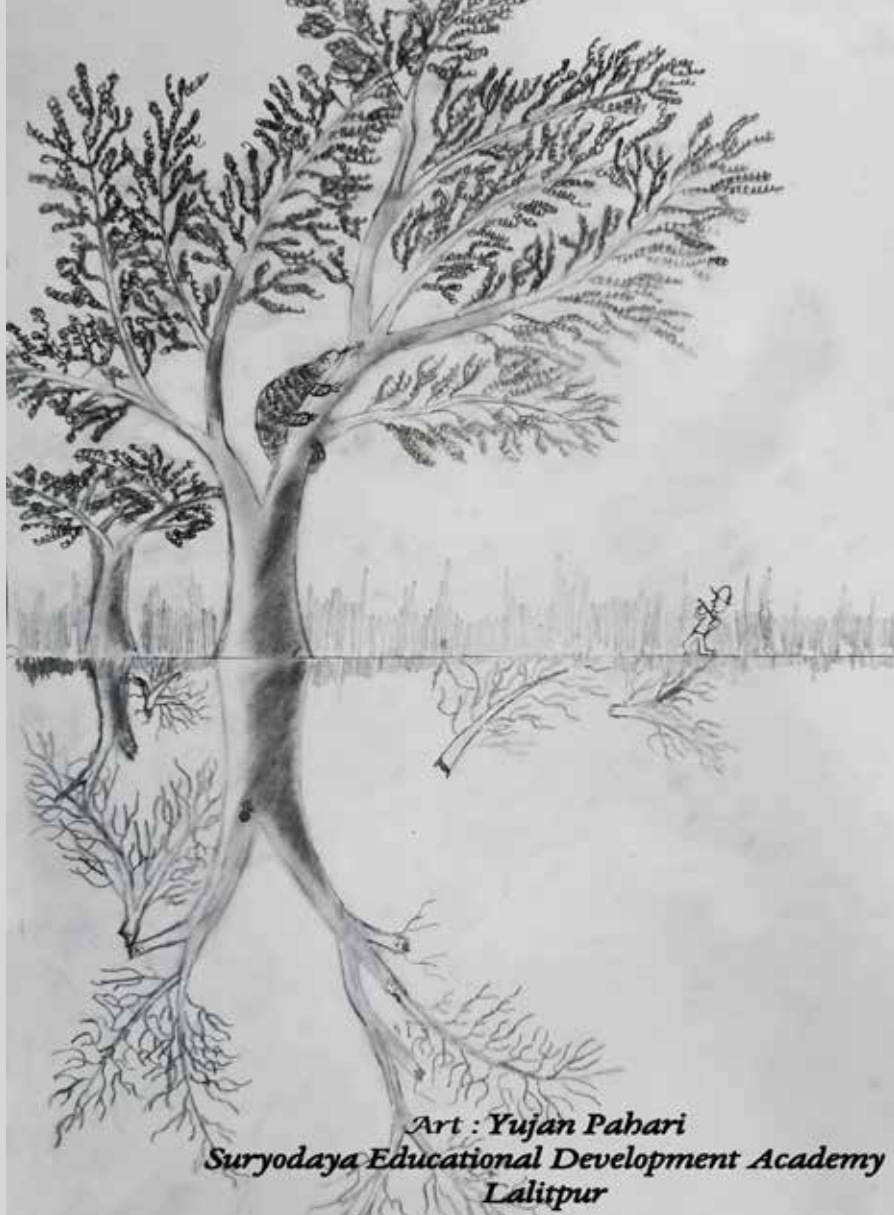
moon light. He saw the rescue team but misunderstood that they were poachers. Hari thought about partnering to catch the animal. So, he went to the rescue team and asked if he could help them. Without hesitation, the rescue team granted him permission. After sometime, a pangolin appeared in front of him. He successfully caught it and ran away. The rescue team realized that Hari was a poacher. They thought of shooting him but one wise man among their team suggested catching him and made him understand the importance of pangolin. The rescue team ran after him, and after a tiring run, caught him.

All of them were exhausted and sat down for a wise talk. Hari was told about the importance of pangolin and how it helped in ecosystem. He was explained that his children will have to suffer if an endangered animal like pangolin becomes extinct from earth. Hari realized his mistake and regretted for his nonsense idea to earn money. He said that he has already lost his life partner and now he couldn't trouble his children. Immediately, he started preaching about the importance of pangolin to all people around him. The task was further carried out by his children as well.

Slowly, after a long time of conservation, the whole world became aware about pangolins and they were no longer endangered.

If you try to harm others you will make your children suffer but if you try to protect others the whole world will remember you as a savior.

Pangolin the Savior

- Diya Silwal

Dolphin English Secondary School, Lalitpur

Once upon a time, there was a kingdom called Champakpur. The king was Champaknath. All the peoples of that kingdom lived happily. They helped the poor and helpless people. The kingdom was near the dense forest where pangolins were found.

One day, the King announced the people of that kingdom that he was going to that dense forest to see the pangolins because he had never seen it before. He planned in going alone without any soldiers and weapons. All the people, soldiers, servants and his wife were scared for him.

Opposite to that forest, there was another kingdom known as Katakpur and the king of that kingdom was Katakath. All the people of that kingdom lived sadly. They fought with each other and had a lot of hatred amongst each other. Katakath wanted to be the king of both kingdoms; Champakpur and Katakpur. He was jealous of Champakpur's happiness and joy. One day, when he was sitting in his room, his soldiers came and told him, "Your Majesty! Our enemy Champaknath is going to the dense forest alone without his soldiers and weapons with him." Hearing that, Katakath got scared because he used to go to that jungle and kill pangolin. He used to sell the scales of the pangolins illegally. Katakath got an idea. He told his soldiers to get ready to kill Champaknath the next day.

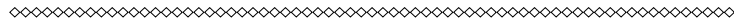
Next day, the two kings went to the dense forest for different purposes, one to kill and another to see a pangolin. Champaknath went alone in that jungle while Katakath went with his brave soldiers and weapons to kill the King of Champakpur. Champaknath walked further in the forest but couldn't see any pangolin. He was tired and ready to rest under a big tree when he saw a baby pangolin behind him. It seemed to have been separated from its mother. Champaknath took that baby pangolin to its mother. The mother pangolin became very happy after seeing her baby back again.

Champaknath continued his search for more pangolins. He found many types of pangolins while walking in forest. He ate fruits found in the jungle, drank water from the river and rested in the forest for an hour.

While he was resting, Katakath's soldiers observed Champaknath. They came and caught the resting Champaknath. They put him in a sack and took him to Katakath. Katakath said, "Champaknath, get ready to die." Katakath took out his gun and shoot Champaknath but he didn't die because the mother pangolin which Champaknath had helped earlier came to save him with her scales.

Then, Katakath and his soldiers ran away from there. Champaknath returned to his kingdom. The next day, he caught Katakath and kept him in the prison. Champaknath punished him badly and Champaknath marked his flag with a picture of pangolin. He began to conserve pangolins for all his life.

Pangolin is "the savior" not the destructor of the world.

Conservation of Pangolin

- Anusuya Silwal
Crescent Academy English School, Lalitpur

This story belongs to the mid Asia where the weather is hot. It is very difficult to survive for land animals due to increasing temperature.

Towards the middle of tropical forest, there is a special part named treasure woodland. There lived many animals. Among them Mongoose, white Hare and Pangolins were neighbor to each other.

Father Pangolin had a job in a far village to help the farmers. All the animals were spending their life happily. But one day, white Hare became sick due to increasing temperature. All the animals were worried about the health of white Hare. As we all know, Pangolins were wise and helpful. Father Pangolin went around the forest. He collected some herbs and medicinal plants to cure the white Hare. When white Hare was cured all the animals became happy.

One day the forest was visited by the group of students with teachers for field visiting. Visitors saw the Father Pangolin. They took him to the city because he was very unique and attractive. Mother Pangolin was waiting for him for many days but wait never ended. She stopped eating and smiling. She used to become sad every time. She started

dreaming bad things every time. Once in her dream, she saw that Father Pangolin was hung by women in her neck as an ornament. In her next dream, she saw that Father Pangolin was being roasted in a frying pan of famous five star hotels. Mother Pangolin became so scared and worried.

One day Mother Pangolin was visited by a farmer who used to offer a job for Father Pangolin. Farmer knew the truth after visiting there and he planned to go city in search of Father Pangolin. He went to city and took Father Pangolin back to the forest. All the animals were missing him because he was like the guardian of the forest. All the animals, mainly white Hare and mongoose surrounded him. He was asked a lot of questions about his disappearance from the forest. When he was asked a question, he told that he would tell all the incidents. According to him, he was taken by the group of visitors for observation. They wanted to know about Pangolins.

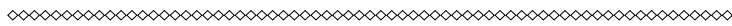
He was taken to the city and kept in a small box. He was provided with less termites and ants to eat. He didn't have space to wander around. He wasn't happy there. He became sick. When he was facing these difficulties, farmer arrived there. He talked with visitors and became angry with them. He found that other Pangolins were also kept in other boxes. First of all, he took out Father Pangolin from the box and started finding other Pangolins. Farmer told the visitors that Pangolins are the friends of humans. Farmers also told the importance of Pangolins to them.

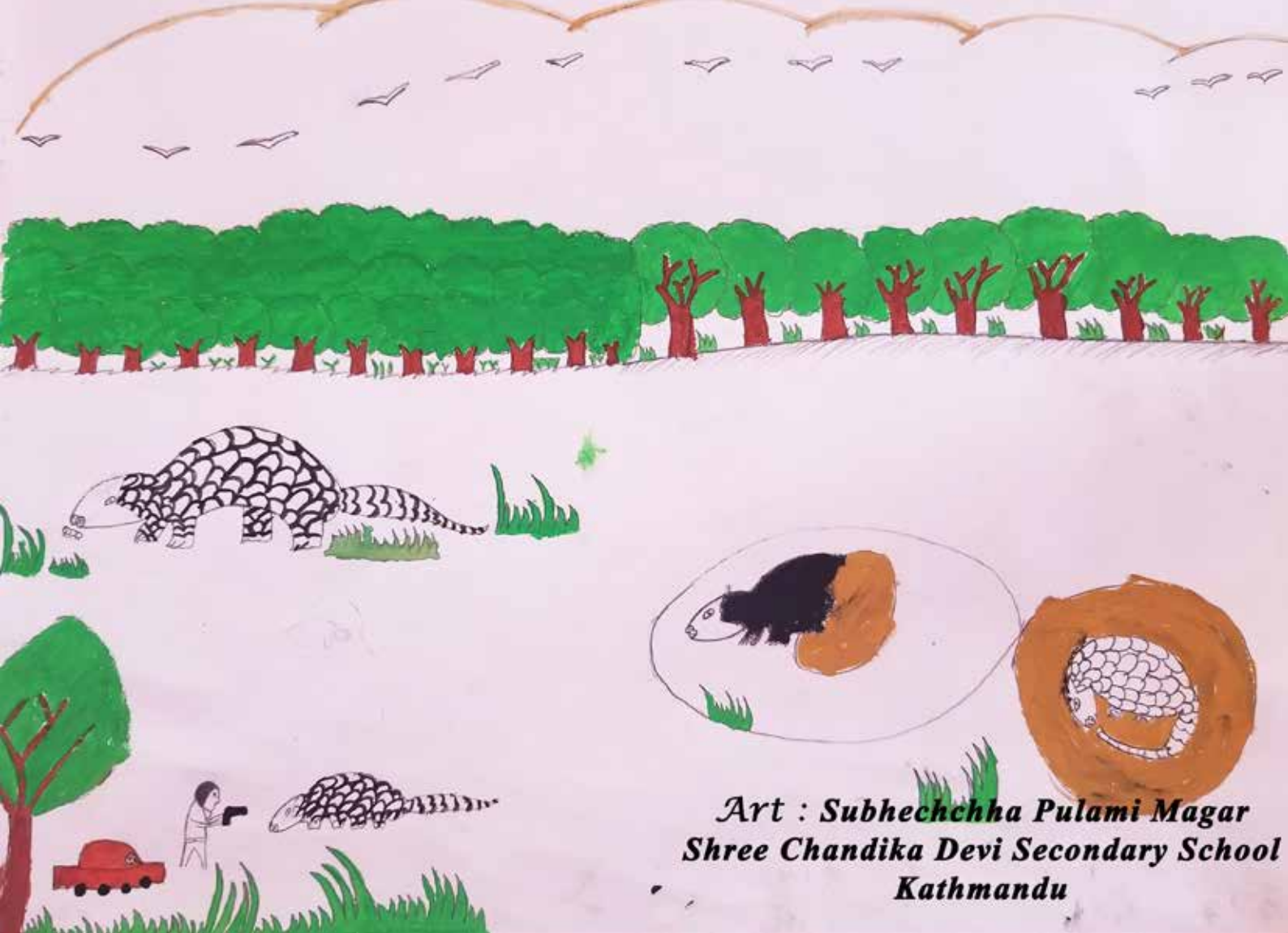
So, the visitors were convinced and started to work for the welfare of pangolins. They prepare pamphlets, organize awareness program for humans. They collected donations for the rehabilitation centre for pangolins and started planting more trees to maintain the habitat of pangolins.

Visitors told Father Pangolin to stay in the centre, but he denied. He told that he wanted to stay with Mother Pangolin and lived his life happily. Then he returned to the forest with farmer.

When Father Pangolin ended his story, all the animals were silent. Mother Pangolin started to cry. When she was crying, Father Pangolin told that there was nothing to be worried about. He told that humans will help the Pangolins because humans are educated, understanding and friendly.

From that time, humans and pangolins lived together sharing happiness.

Art : Subhechha Pulami Magar
Shree Chandika Devi Secondary School
Kathmandu

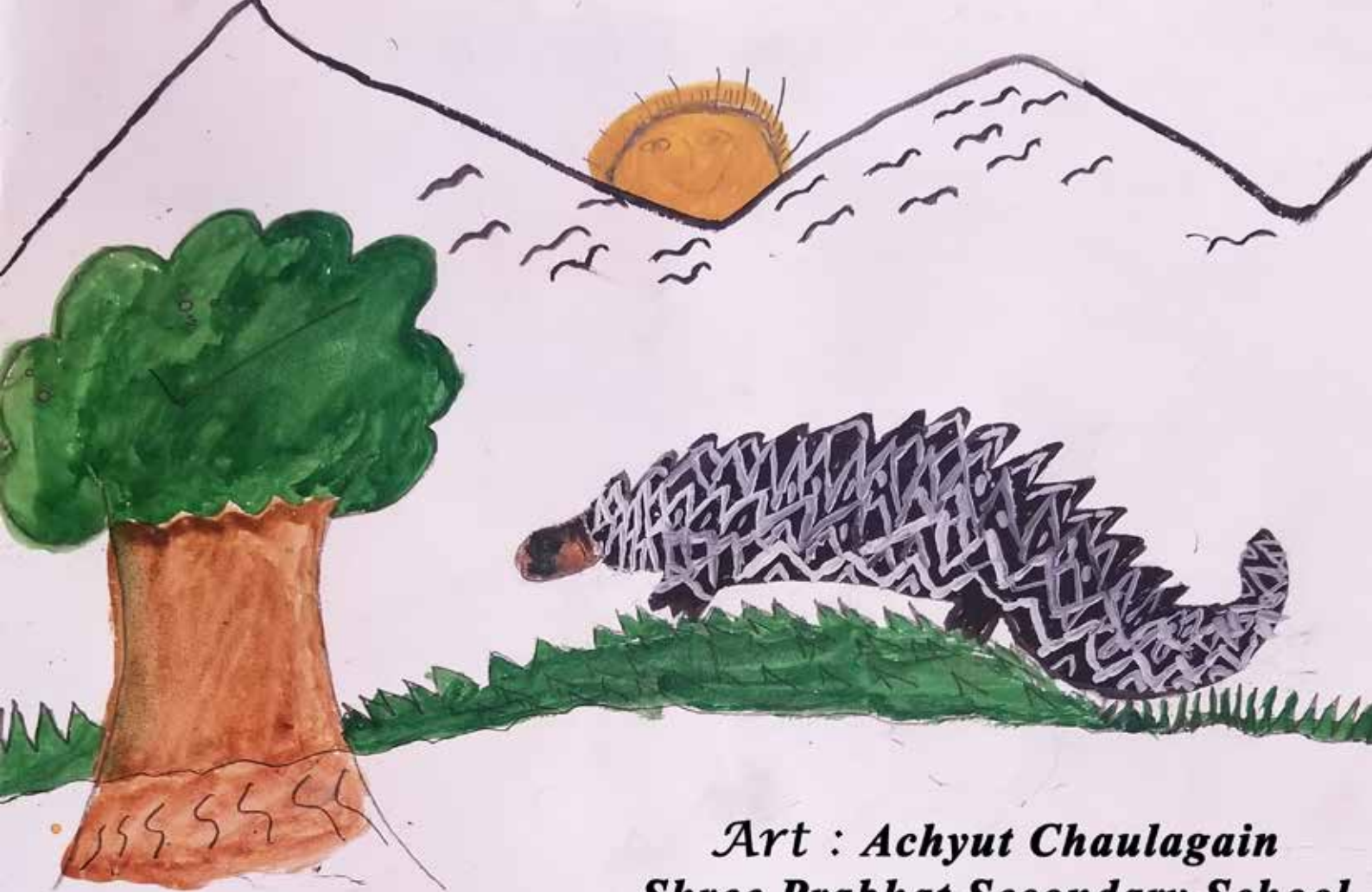
Our Future - Pangolin

- Ramina Bista
 Shree Mangalodaya Secondary School, Kathmandu

Far away from the city there lived a family in which there was a daughter, a son and a father. The children didn't have a mother. The village where they lived was in between a jungle where there were many other people. The family of three was very nice and well behaved. They were very well known about the importance of environment and the roles of various plants and animals in protecting environment. Everything was very good. They didn't hamper the flora and fauna.

One day, a rich business man came to the village to give the notice to leave the village. The businessman wanted to cut down the forest and build industries. He also wanted to smuggle pangolins found in the area for money. The man was in the poaching business for a long time, but he wanted more.

When the family knew about it, they got offended and told everything to other villagers. Firstly, the villagers tried to convince the businessman, but he was someone who only thought of his profit. He didn't listen to the villagers. The villagers then went to the government officers in ministry of forest and ministry of animals. There too, the

Art : Achyut Chaulagain
Shree Prabhat Secondary School
Kathmandu

Introduction of Pangolin

- Kamal Nayan Silwal
Dolphin English Secondary School, Lalitpur

Pangolin is a small mammal. The name Pangolin came from the Latin word which means to roll up. Pangolin is the animal which is nocturnal, so it does not harm any being.

Pangolin is the most trafficked mammal in the world right now. Pangolin lives by eating ants and termites. Pangolins are very shy animals. There are 8 types of Pangolins found in the world. They are Indian, Chinese, Sunda, Phillipine, Long- tailed, Giant, Ground and Tree pangolin. Among the 8 Pangolins 4 are vulnerable, 2 are endangered and other 2 are critically endangered.

- **Body Structure**

The Pangolins are very shy animals and when feel dangered, they crawl up their body and become the shape of ball. They have sharp claw which help them to dig holes and find pray easily. They have very long tails which is measured upto 40-45 cm. If they fully extend their tongue, then it will be longer than their body parts. Their eyevision is too low but their listening and smelling powers are good. Their tail is very short which helps them to hang on the trees and find prays. Their scales are black. They have little same shape of ears like human. They don't have teeth. Their scales are made of keratin which is also found in human nails and hair.

The Pangolins are the most trafficked animals in the world right now. For some decades, more than 10 million Pangolins are being trafficked illegally. It is believed that the pangolins meat is used for making medicines. The Pangolins are especially trafficked for their scales.

The Pangolins are nocturnal animal and don't harm anyone. If they extinct, then there will be imbalance in the eco-system. The woods and wooden houses will be collapsed due to more amounts of ants and termite.

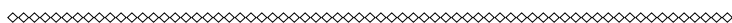
The foods of pangolin are especially ants and termites. A pangolin consumes 140 to 500 grams of ants and termites per day, and more than 10 million ant and termites per year. They like to live alone and only reproduce once a year. They especially reproduce in summer and autumn season. They are shy and nocturnal animals, and don't harm anyone. They usually live in Jungle and especially live in holes, but some types of pangolins live in trees. They crawl up into ball shape when felt dangerous.

There are only two types of Pangolins found in Nepal. They are Chinese and Indian Pangolin. In Nepal, the Pangolins are found in around 44 districts. Chinese pangolins are found in 24 districts. If trafficked like this, the Indian pangolin will vanish by 90% and the Chinese pangolin will vanish by 50% in near decade. In Nepal, many conservation organizations are trying to save them.

The Pangolins are the animals which don't harm anyone. So, it is also an advantage to us. It digs soil and makes the soil fertile. It also decreases the number of ants and termites, and helps in balancing the eco-system.

The NGOS and INGOS like WWF, NTNC, SMCRF, ZSL are playing a vital role for saving the pangolins. They are giving and announcing different punishments and rules against the ones who try to traffick pangolins. In Nepal, if anyone is found trafficking pangolins or its body parts, then there is the penalty of 1 lakh or 1 year to 10 years of prison or both.

We should save pangolin. Pangolins are the savior, not the destroyer. They play a vital role for balancing the ecosystem. There have been many mammals' extinction in this world, and if we don't save pangolin, then we can only see their pictures, same as of dinosaurs.

*Art : Ualson Tamang
Ganesh Secondary School
Bhaktapur*

Beneficial Animal : Pangolin

*- Simran Bishunkhe
Dolphin English Secondary School, Lalitpur*

Pangolin is a mammal covered with horny overlapping scales. Pangolins have hard protective scales which is made of keratin. They live in hollow trees and burrows, depending on its species. They are only one mammal with these features. They tend to be solitary mammals. There are different types of Pangolins, but they are divided into eight types.

They are listed below:

1. Sunda Pangolin
2. Giant Pangolin
3. Tree Pangolin
4. Ground Pangolin
5. Philippine Pangolin
6. Indian Pangolin

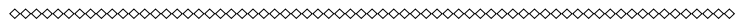
7. Chinese Pangolin
8. Long tailed Pangolin

All animals, human beings, birds and insects have their own scientific name. Similarly, pangolin has its own scientific name. The scientific name of pangolin is "Manis." Their tongue is about 40-50 centimeters long. They eat ants and termites as food, which they capture by the long sticky tongue. They make the soil fertile. They are peace-loving animals. They don't harm the people. They are the friends of farmers in the field as they control ants. If any person kills or injures pangolin, then s/he will be charged 1 lakh and they will be kept in prison for 1 to 10 years. They are very small, but their scales are very strong. The lion also can't kill pangolins because of their scales.

The people of different organization are trying to protect the pangolin. If they do not conserve the pangolin, our future generation can't see the pangolin.

If we see the pangolin, we should immediately call the police and the organizations working in pangolin conservation.

We should protect and conserve the Pangolin for the betterment of soil, and for the future. So, we should be a savior not a destructor.

डब्लु. डब्लु. एफ. नेपाल

पोस्ट बक्स नं ७६६०

बालुवाटार, काठमाडौं, नेपाल

फोन: ४४३४८२०

इमेल: hariyobanprogram@wwfnepal.org

वेबसाइट: www.wwfnepal.org

साना स्तनधारी प्राणी संरक्षण तथा

अनुसन्धान फाउण्डेशन

पोष्ट बक्स नं ९०९२, काठमाडौं, नेपाल

इमेल: info@smcrf.org

वेबसाइट: www.smcrf.org